

: માળખું :

- 10.0 હેતુઓ (OBJECTIVES)
- 10.1 પ્રસ્તાવના (INTRODUCTION)
- 10.2 ઈ પ્રકાશન : એક સમીક્ષા
- 10.3 ઈ પ્રકાશનની ઉત્પત્તિ
- 10.4 ઈ પ્રકાશનના પ્રકાર
  - 10.4.1 વ્યવસાયિક ઈ પ્રકાશ
  - 10.4.2 વેનીટી ઈ પ્રકાશન
  - 10.4.3 વિકેતાઓની ફી નહી
  - 10.4.4 ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વ પ્રકાશન
- 10.5 પ્રિન્ટ ઓન ડિમાન્ડ ઈ પ્રકાશન
  - 10.5.1 પ્રિન્ટ ઓન ડિમાન્ડની ખોટી માન્યતાઓ
  - 10.5.2 માંગ આધારિત પ્રકાશનનાં ફાયદાઓ
- 10.6 ઈ-ડોક્યુમેન્ટસ
  - 10.6.1 ઓપ્ટીકલ ડિસ્ક એક પ્રોડક્ટ તરીકે
- 10.7 ઈ પ્રકાશનના પ્રકાર
  - 10.7.1 ઈ બુક્સ (ઈલેક્ટ્રોનિક પુસ્તકો)
  - 10.7.2 ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ
  - 10.7.3 ઈ-ઝાઈન
  - 10.7.4 ઈલેક્ટ્રોનિક્સ થીસીસ અને ડિઝરટેશન
  - 10.7.5 ઈ - સંદર્ભ સ્ત્રોતો
  - 10.7.6 અન્ય પ્રકારનાં ઈ પ્રલેખો
- 10.8 ઈ ડોક્યુમેન્ટની કિંમતના ધોરણો
- 10.9 ઈ પ્રકાશનના અદ્યતન પ્રવાહો
  - 10.9.1 શરૂઆત અને પીઅર સમીક્ષા
  - 10.9.2 સંપાદન અને પ્રુફ રીડિંગ
  - 10.9.3 ડિઝાઈન અને ટાઈપ સેટિંગ
  - 10.9.4 પ્રિન્ટિંગ
  - 10.9.5 વેચાણ અને માર્કેટિંગ
  - 10.9.6 વેરહાઉસ (વખાર) અને વિતરણ
- 10.10 નેટવર્ક પ્રકાશન
  - 10.10.1 નેટવર્ક પબ્લિશિંગ ટેકનોલોજી
  - 10.10.2 નેટવર્ક પબ્લિશિંગ ટેકનોલોજી પ્રાવાઈડર્સ
- 10.11 ઈ પ્રકાશન અને નેટવર્ક પ્રકાશન અંગે ભવિષ્યનું વલણ
- 10.12 સારાંશ
- 10.13 'તમારી પ્રગતિ ચકાસો'ના ઉત્તરો
- 10.14 ચાવીરૂપ શબ્દો
- 10.15 સંદર્ભો અને વિશેષ વાંચન

10.0 હેતુઓ (OBJECTIVES)

આજના યુગમાં માહિતી તકનીકીનો વિકાસ એ પ્રિન્ટીંગ અને પ્રકાશન અર્થમાં થઈ ચૂક્યો છે. છેલ્લા એકમમાં આપણે Desk Top Publishing નો અભ્યાસ કર્યો. આ એકમમાં આપણે ઈલેક્ટ્રોનિક વાતાવરણમાં પબ્લિશીંગનો અભ્યાસ કરીશું અને પબ્લિશીંગ કેવી રીતે ડિજિટલ અને નેટવર્ક વાતાવરણમાં કામ કરી શકે છે તે જાણીશું. આ અભ્યાસના અંતે તમે મુજબની બાબતો માટે સક્ષમ થશો.

- ◆ E - publishing and Network Publishing નો ખ્યાલ શું છે તે જાણવું.
- ◆ E - publishing and Network Publishing ની ઉત્પત્તિ અને તેના પ્રાથમિક કાર્યો વિશેની જાણકારી મેળવવી.
- ◆ ઉપરોક્ત પ્રકાશન જુદા જુદા ખ્યાલો તેની વ્યુહરચનાત્મક સંબંધ સાથે જાણવા.
- ◆ E - Publishing ની કિંમતના એકમો (મેકિંક્સ) નો અભ્યાસ.
- ◆ તેની મર્યાદાઓને ઓળખવી.

10.1 પ્રસ્તાવના (INTRODUCTION)

આજના નવા યુગમાં કમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ અને આગમન ઘણી બધી શાખાઓમાં થઈ ચૂક્યો છે. ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીની અસર પ્રકાશન ઉદ્યોગ ક્ષેત્રે પણ થઈ છે કે જે એક નવો રસ્તો દર્શાવે છે જે ઈન્ટરનેટ અને ડિજિટલ ગ્રંથાલયને લીધે આપણે દુનિયામાં લગભગ બધે જઈ શકીએ છીએ. વધુમાં કમ્પ્યુટર એક માહિતી પ્રક્રિયા દર્શાવતી પદ્ધતિ હોવાથી તે ઘણું બધું મહત્વ ધરાવે છે અને છાપકામ ક્ષેત્રે ઘણી બધી તકો પૂરી પાડે છે. જ્યારેથી કમ્પ્યુટરની ઓળખ થઈ છે ત્યારથી સંશોધકો માટે એ મુખ્ય ધ્યેય બની ગયો છે કે માત્ર રોજિંદું કામ નહીં હોય પણ બુદ્ધિવાળું કામ પણ તેમના જે તે ક્ષેત્રનું થઈ શકશે. તેમાં પ્રિન્ટીંગ અને પ્રકાશનક્ષેત્ર અપવાદરૂપ નથી.

પ્રિન્ટીંગ અને પબ્લિશીંગ ક્ષેત્રનો ઉદ્ભવ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ પછી ઈ.સ. 1455 માં જહોન ગુટનબર્ગ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો. ટેકનોલોજીની મદદથી ગુણવત્તાયુક્ત મુદ્રણ હાથે બનાવેલ નકલની જગ્યાએ શક્ય બન્યું છે. લોકોની સાક્ષરતા, વૈજ્ઞાનિક, ઐતિહાસિક, માહિતી કાર્ય, નિરીક્ષણ, અને અનુભવ ક્ષેત્રે કાગળ માધ્યમમાં સંગ્રહ શરૂ થયો છે. જે ઝડપી છે કાગળ આધારિત સમાજને વર્ષો પછી કાગળ વગરનો સમાજ તરીકે ઓળખાશે. રોટરી, સ્ટ્રીમ ડ્રિવન પ્રેસ એ આ અંગેની શોધ પાછળના કારણો છે. ઘણા સાધનો અને પદ્ધતિઓના ઉદ્ભવને કારણે પબ્લિશીંગ અને પ્રિન્ટીંગ ઉદ્યોગમાં પુસ્તકો, જર્નલો, સમાચારપત્રો, પેમ્પલેટ, રીપોર્ટ, અન્ય પ્રકાશનોનું ઉત્પાદન વિશાળ માત્રામાં માહિતી વિસ્ફોટક યુગમાં શરૂઆત થઈ છે 500 કરતાં વધુ વર્ષોના ઈતિહાસમાં પ્રિન્ટીંગ અને તેને સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓ, પ્રકાશનોના ખ્યાલનો વિસ્તાર અને કારણભૂતતા ગુટનબર્ગના સમય કરતાં જુદી જ હતી. હકીકતમાં વૈજ્ઞાનિકો એ પેપર વગરનો અથવા પેપર મુક્ત સમાજની શરૂઆત કરી છે.

ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીના મહત્વના વિકાસના કારણે કેટલાક વર્ષોમાં પ્રિન્ટીંગ અને પ્રકાશન વિશ્વમાં મહત્વના ફેરફારો આવ્યા છે આ સમય દરમિયાન DTP (Desk Top Publishing) નો ઉદ્ભવ word processing ની જગ્યાએ વિકાસ થયો છે અને સમયાંતરે word processing જે DTP ની લાક્ષણિકતાઓનો વધારો કરે છે. હાલમાં ઈન્ટરનેટના વિસ્ફોટક વધારાને કારણે ઈલેક્ટ્રોનિક પબ્લિશીંગ અથવા ઈ-પબ્લિશીંગ સરળ બન્યું છે. બીજા શબ્દોમાં ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી પ્રકાશનના જુદા જુદા પ્રકારે ઈલેક્ટ્રોનિક સ્ત્રોતોમાં દર્શાવે છે. ઈ-પબ્લિશીંગ નવા યુગમાં ઉત્પાદકો, વિક્રેતાઓ, ગ્રંથાલય અને માહિતી કેન્દ્રો અને ઉપભોક્તાઓને અસર કરે છે. ઈ-પબ્લિશીંગ ક્ષેત્રે વિશ્વના વિકાસ અને બદલાવને કારણે ઉપભોક્તાને ચોક્કસ માહિતી યોગ્ય સમયમાં પૂરી પાડી શકાશે.

10.2 ઈ પ્રકાશન : એક સમીક્ષા (E-PUBLISHING : AN OVERVIEW)

ઈ પબ્લિશીંગ અથવા ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશનનું કઈ પણ ડિજિટાઈઝડ રૂપમાં પ્રકાશિત થયેલ વસ્તુને વ્યાખ્યાયિત કરવા માટે ઉપયોગ થાય છે તે નવી ટેકનોલોજી કે જે પ્રકાશકને પ્રલંબ આપવા માટે અને અન્ય વિષયવસ્તુ ઝડપથી અને સારી રીતે આપવા માટે છૂટ આપે છે. ઈ-પ્રકાશન શબ્દો ધરાવતા પ્રલેખ, ગ્રાફિક્સ, મોશન પિક્ચર, ઓડિયો-વિડિયો, કોઠાઓ, આંકડાકીય, સમીકરણ અથવા આ બધામાંથી કોઈપણ એવી પ્રક્રિયા કે જે ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીનો ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીનો ઈન્ફોર્મેશન પ્રોડક્ટનું ઈલેક્ટ્રોનિક રૂપમાં શ્રોતાઓને આપવા માટે ઉપયોગ થાય છે. તે છાપેલું સાહિત્ય બનાવવા માટે સંકળાયેલ છે છતાં વિશેષરૂપે CD Rom બનાવવા માટે અને Online વસ્તુઓ અને સેવાઓ (સંદર્ભ સાહિત્ય, ઈલેક્ટ્રોનિક્સ જર્નલ્સ, વિશિષ્ટ પ્રકારના ડેટાબેઝ) કે જે વિસ્તૃત થયેલી છે અને છાપેલા રૂપમાં અપ્રાપ્ય હોય તેવી હોઈ શકે છે. મૂળભૂત વાણિજ્યિક રૂપો (સમાચારપત્રો, પુસ્તકો, સામયિકોનું ઉત્પાદન) બહાર લાવવા માટે અથવા બીજી સંગઠિત પ્રક્રિયા જેવી કે સંચાલકીય, સંશોધન, શિક્ષણ અને લોકસેવાઓમાંનું એક અગત્યનું સાધન છે.

હાલમાં www. (world wide web) એ દશ્યમાન અને ઝડપી વિસ્તૃત વાતાવરણમાં આ બધી પ્રવૃત્તિઓ માટે પુરુ પાડે છે. ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રસ્તુતી એ ઘણા સુધારો અને માહિતી વિસ્તૃત રીતે મેળવવા માટે નવી શક્યતાઓ ઊભી કરે છે છતાં પ્રકાશન ઉદ્યોગમાં જરૂરિયાત એ તેને સારી રીતે ઉપયોગ કરવાનું સારૂ કૌશલ્ય તેમાં જોડાયેલું છે.

બીજા શબ્દોમાં ઈ-પબ્લિશીંગ એ કમ્પ્યુટરથી ચાલતું અથવા જોડાયેલી પ્રકાશની પદ્ધતિ છે કે જેમાં પ્રલેખ ઈલેક્ટ્રોનિક્સ રૂપમાં સુધારાય છે, પ્રિન્ટ થાય છે અને વાચકોને કમ્પ્યુટર અને ટેલિકોમ્યુનિકેશન નેટવર્કમાં ધંધાદારીઓ વહેંચણી કરે છે અને ઈ-પબ્લિશીંગનું ઉત્પાદન એ Full Text ગ્રાફિક્સ, ચિત્રો, એનિમેશન, અવાજ અને બીજા આકર્ષક ફાયદાઓ સાથે જોડાયેલ છે કેટલાક વૈજ્ઞાનિકો તેને ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીનું પરંપરાગત મુદ્રિત પ્રકાશન તરીકે વર્ગીકૃત કરે છે અને તેમના કક્ષા પ્રમાણે ઈલેક્ટ્રોનિક પબ્લિશીંગ એ એક ડિજિટલાઈઝડ માહિતીને ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રત્યાયન માધ્યમ દ્વારા ખૂબ સરસ રીતે સંગ્રહ કરવા માટે પુનઃ પ્રાપ્ત કરવા માટે પસંદ કરવામાં આવે છે. તેથી ઈ-પબ્લિશીંગ એ ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી અને પરંપરાગત પ્રકાશન પદ્ધતિ (દા.ત. ઈ-પબ્લિશીંગ એ ઈન્ફોર્મેશન) કમ્પ્યુટર + ટેકનોલોજી પ્રત્યાયન ટેકનોલોજી + પ્રકાશન પદ્ધતિઓના મિશ્રણ તરીકે દર્શાવવામાં આવે છે. પ્રકાશનનો હેતુ પુસ્તકો, સામયિકો, રિપોર્ટ્સ, બ્રોસર્સ, સમાચારપત્રો, પેમ્પલેટ અને ડિરેક્ટરી વગેરેને મુદ્રિત માધ્યમમાં જોડવાનો છે. ઘણા સમયથી છાપકામ ફક્ત પ્રિન્ટીંગ મશીનની મદદથી યાંત્રિક રીતે કરવામાં આવતું હતું. કમ્પ્યુટર ટેકનોલોજીનો મુદ્રિત સાહિત્યના પ્રકાશન માટે ઉપયોગ થાય છે અને કદાચ ઈલેક્ટ્રોનિક અને ટેલિકોમ્યુનિકેશન પદ્ધતિએ પ્રકાશનમાં ઉમેરો કર્યો છે. અત્યારે ઈ-પબ્લિશીંગ ફક્ત મુદ્રિત માધ્યમના ઉત્પાદન સિવાય ડેટાબેઝનું પ્રકાશન, મલ્ટીમિડિયા પ્રોડક્ટનો વિકાસ અને ઉપભોક્તા સાથે ઈલેક્ટ્રોનિક રૂપમાં સરળ માધ્યમ બની રહે તેનું પણ ધ્યાન છે. FW conster ના મત મુજબ ઈ-પબ્લિશીંગનો વિકાસ જુદા જુદા માધ્યમ જેવા કે કમ્પ્યુટરના ઉપયોગથી સુસંગત પેપર પર મુદ્રિત પ્રકાશન શબ્દોનું ઈલેક્ટ્રોનિક રૂપમાં વહેંચણી, ફક્ત ઈલેક્ટ્રોનિક રૂપની વહેંચણી અને સંપૂર્ણપમે નવા પ્રકાશન કે જે Hypet text and Hyper Media થી જોડાયેલા છે તેની પ્રક્રિયા માટે પસાર થવું પડે છે. તેની મદદથી પ્રકાશન ઉદ્યોગમાં નવુ હાર્ડવેર અને સોફ્ટવેર સાધનો વાપરવાથી વાંચનની જુની પદ્ધતિમાં ઘણા મોટા ફેરફારો થઈ શકે છે.

ઈ.સ. 1985 થી ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશન ક્ષેત્રે મહત્વનો વિકાસ થયો છે. પ્રલેખ પરનો ખ્યાલ એ બદલાઈને ‘ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રલેખના રૂપમાં સ્થાપિત થયો છે ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રલેખ એ ઈલેક્ટ્રોનિક રૂપમાં પ્રલેખનું અસ્તિત્વ છે જે કમ્પ્યુટર દ્વારા એક્સેસ કરી શકાય છે.’

હવે ઈ-પબ્લિશીંગનું પ્ર-શાખાઓમાં વિભાગીકરણ જોઈએ. ઈ-પબ્લિશીંગ એ એક વિસ્તૃત પદ છે કે જેમાં જુદા - જુદા પબ્લિશીંગ મોડેલ, ઈ-બુક્સ, POD (Print on demand) ઈ-મેલ પબ્લિશીંગ,

વાયરલેસ પબ્લિશીંગ, ઈલેક્ટ્રોનિક ઈન્ક અને વેબ પબ્લિશીંગનો સમાવેશ થાય છે. ઘણા બધા નવા ઈ-પબ્લિશીંગનો નજીકના ભવિષ્યમાં વિકાસ થશે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

(1) પ્રિન્ટીંગ પ્રેસના શોધક કોણ હતા ?

(2) તમે ઈ-પ્રકાશનનો શો અર્થ કાઢો છે ?

નોંધ : (1) તમારા જવાબો નીચે આપેલી જગ્યામાં લખો

(2) તમારા જવાબો એકમના અંતે આપેલ જવાબો સાથે ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.3 ઈ- પ્રકાશનની ઉત્પત્તિ (EVOLUTION OF E-PUBLISHING)

પ્રિન્ટીંગ પ્રેસની શોધ પછી વિશ્વમાં ઘણી બાબતો બની હતી. આ ક્ષેત્રમાં તેમાંની કેટલીકને સંક્ષિપ્ત ઈતિહાસ તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે. ઈ.સ. 1455 જહોન જહોન ગુટનબર્ગએ હરીફરી શકે તેવા પ્રેસની શોધ કરી હતી. તેમના પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં પ્રથમ પુસ્તક ‘Gutenberg 42-lines Bible’ બનાવવામાં આવ્યું. જાતે બનાવેલ નકલની સરખામણીમાં પ્રલેખનું ઉત્પાદન યોગ્ય કિંમતે અને ગુણવત્તાયુક્ત બની રહ્યું. આ શોધે પ્રિન્ટીંગનો ખ્યાલમાં બદલાવ લાવ્યા અને જે સીમાચિહ્નરૂપ સમાન હતો. થોડા દાયકા પછી ઈ.સ. 1490 માં Venice ખાતે Aldus Manutius’s Aldine Press ની શોધ કરી. તે સંદર્ભમાં પ્રલેખના મુદ્રણમાં ઘણા બધા ફેરફારો અસ્તિત્વમાં આવ્યા. તેમાંના કેટલાક મહત્વના જેમ કે Abraham Ortelius એ પ્રથમ એટલાસ બનાવ્યો જેનું નામ Theartrum orbis Terraum જે ઈ.સ. 1570 માં Alexender Pope જે Iliqd ના ભાષાંતરકાર હતા. જે Overpaid Author બન્યાં.

ઈ.સ. 1840 માં સૌ પ્રથમ વૃક્ષની છાલ પરનું ઉત્પાદન ધંધાકીય રીતે કરવામાં આવ્યું કે દ્વિતીય બદલાવ હતો. આ સમય દરમિયાન દર કલાકે 2000 અક્ષરોનું Type ની ગોઠવણી હાથે કરવામાં આવતું હતું. ઈ.સ. 1883 માં Tolbar Langaston એ પ્રથમ યાંત્રિક Typesetting machine ની શોધ કરી જે Mototype તરીકે ઓળખાયું. આ મશીન કલાકના 6000 અક્ષરની ગોઠવણી કરતું હતું.

છેલ્લી સદીમાં HG wells નું કાર્ય એ ગણનાપાત્ર નોંધવામાં આવ્યું. તેમણે ઈ.સ. 1938 માં ‘world Brain લખ્યું. આ પુસ્તક ઈથાની દૃષ્ટિએ એક માનવ જ્ઞાનનો વિશાળ વિશ્વકોષ હતો કે જેથી તેમની કંપની જ્ઞાન અને અભ્યાસ માટે એક નવી સંસ્થા બની. ઈ.સ. 1945 એ Vannevar Bush એ એક નિબંધ લખ્યો જે Memex તરીકે જાણીતો થયો. memex એ microfilm પર પ્રલેખના ડેટા સંગ્રહનું માધ્યમ હતું. આ ક્ષેત્રમાં બીજી એક અન્ય શોધ 21મી સદીમાં થઈ જે Hypertext તરીકે જાણીતી થઈ. Hypertext પદ ઈ.સ. 1965 માં Texd Nelson દ્વારા આપવામાં આવ્યું. Texd Nelson એ તેમનાં પ્રોજેક્ટર xanadu માં તમામ વિશ્વના તમામ કાર્યો વૈશ્વિક રીતે સંગ્રહ પ્રક્રિયા કરી શકાય છે તે અંગે જણાવવામાં આવ્યું છે. આ જ વર્ષે ઈ.સ. 1965 Marshal MC Luhan એ word processing દ્વારા ઈલેક્ટ્રોનિક ટેકનોલોજી અને પુસ્તકોના સંગ્રહ વિશે ખ્યાલ સ્પષ્ટ કર્યો છે જેનું મુદ્રણ કમ્પ્યુટર ટેકનોલોજી આધારિત હતું. ઈ.સ. 1968 નાં Alan key એ Dynabook મોડેલ બનાવ્યું. ઈ.સ. 1971 માં Gutenberg પ્રોજેક્ટની શરૂઆત University of Illinaiસ દ્વારા Free Computer Classics Library બનાવવામાં આવી. જે Michael Hart દ્વારા લખાયેલ ‘Declaration of

Independence' ના નેતૃત્વ હેઠળ હતો. ઈ.સ. 2001 ના અંતમાં ગુટનબર્ગનો સંગ્રહ 10,000 થયો છે. ઈ.સ. 1979 માં Doug Adams એ 'The Hitlicker's Guide to the Galary નવલકથા પ્રસ્થાપિત કરી જેમાં Protagoist Ford Perfeet એ The Hitchhiver's Guide એ ઈલેક્ટ્રોનિક પુસ્તકની શોધ કરી. Random House Electronic Theasurs પુસ્તકએ ઈ.સ. 1981 માં સૌ પ્રથમ ઈલેક્ટ્રોનિક બુક તરીકે પ્રકાશિત થઈ. ઈ.સ. 1986 માં Franking Electronic Publisher's Handheld સાધન આધારિત ઈલેક્ટ્રોનિક્સ ડિક્સનરીની શોધ કરી જે સૌ પ્રથમ ઈલેક્ટ્રોનિક બુક તરીકે પ્રકાશિત થઈ. ઈ.સ. 1986 Frankin Electronic Publisher એ Handheld સાધન આધારિત ઈલક્ટ્રોનિક ડિક્સનરીની શોધ કરી જે સૌ પ્રથમ portable e-book હતી. ઈ.સ. 1990 માં Barnes & Noble એ તેના પ્રથમ Superstona ખુલ્લા મૂકવા. Sony દ્વારા ઈ.સ. 1991 માં CD Rom બુક્સની રચના કરવામાં આવી. ઈન્ટરનેટ, ઈ-પબ્લિશીંગએ આ તરફ નવી દિશાઓ મૂકી. ઈ.સ. 1995 માં Amazon.com એ વેબ પર Selling print books ની શરૂઆત કરી. ઈ.સ. 2000 માં Clear type સાથે Microsoft Reader પ્રાપ્ય બન્યાં. હાલમાં Library of Congress દ્વારા 70 નકશાઓને ડિઝાઈન કરી ઈ-બુક્સ તરીકે તેમજ વેબ પર મૂકવામાં આવે છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

(1) પ્રથમ ઈ બુક્સ ક્યારે પ્રકાશીત થઈ ?

નોંધ : (1) તમારો જવાબો નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો.

(2) તમારા જવાબો એકમનાં અંતે આપેલ જવાબો સાથે ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.4 ઈ પ્રકાશનના પ્રકાર (વર્ગીકરણ) (CATEGORIES OF E-PUBLISHING)

ઈ પ્રકાશન ક્ષેત્રે છેલ્લા ઘણા વર્ષોમાં મહત્તમ અને ઝડપી વધારો થયો છે. તેમાં નવા ખ્યાલોનો પણ ઉદ્ભવ થયો છે. ઈ - પ્રકાશનનો ખ્યાલએ જુદા જુદા publishing model અને format ને આવરે છે. ઈ - પબ્લિશીંગ મોડેલમાં Commercial e-publishing, subside e-publishing, distributors અને self e publishing નો સમાવેશ થાય છે.

10.4.1 વ્યવસાયિક ઈ-પ્રકાશન (Commercial E-Publishing)

વ્યવસાયિક ઈ - પ્રકાશન કાર્યએ commercial printing & punlishing સમાન છે. manuscripts નો ગુણવત્તાને આધારે સ્વીકાર કરવામાં આવે છે. ઘણા ધંધાકીય પ્રકાશકો એ જ પ્રક્રિયાને અનુસરતા હોય છે જેમાં સમીક્ષા, સંપાદન અને પ્રકાશન પૂર્વની ચકાસણીનો સમાવેશ થાય છે તેમાં જાણવા મળ્યું છે કે ઘણા ધંધાકીય ઈ-પ્રકાશકો submission સ્વીકારે છે. જ્યારે લેખકોને બીજો કોઈ ફાયદો થતો નથી પરંતુ તેમને રોયલ્ટી મળે છે. (વધુમાં વધુ 40 %) અને પુસ્તકના ઉત્પાદન અંગે કોઈ ચૂકવણી કરવામાં આવતી નથી પણ Royalties મેળવે છે. ધંધાકીય ઈ-પબ્લિસર તેમની ઈ-બુક્સ એ તેમની વેબસાઈટ તેમજ Amazon.com, Barnes and Noble અને ઈલેક્ટ્રોનિક્સ બુક્સ્ટોર મારફતે વેચે છે. કેટલાક hand held e-readers અને અન્ય handheld સ્વરૂપો જેવા કે palm નું ઉત્પાદન કરે છે. કેટલાક Bornes એન્ડ Noble's real - world outlet, Rocket format દ્વારા પ્રાપ્ય છે. કેટલાક પ્રકાશકો બંને ડાઉનલોડ તથા CD- Roms ની સગવડ આપે છે અને કેટલાક Print on demand

service આપે છે. ઘણા બધા ISBN, Copyright registration and LC listning ની સગવડ આપે છે. ISBN ની મદદથી બુક સ્ટોરનાં Commercial Published e-book પ્રાપ્ત કરવી શક્ય છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

(4) ઈ- પ્રકાશનમાં પ્રકાશન મોડલ શું છે ?

(5) ટ્રેડ પબ્લિશીંગ (પ્રકાશન) વિશે શું સમજો છો ?

નોંધ : (1) તમારા જવાબો નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો.

(2) તમારા જવાબો એકમનાં અંતે આપેલ જવાબો સાથે ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.4.2 વેનીટી ઈ પ્રકાશન (Vanity E-publishing)

જ્યારથી લેખ એક manuscript ના સહાયના પૈસા ચૂકવે છે ત્યારથી vanity publishing ને કેટલીક વખત subsidy publishing કહેવાય છે. subsidy publishers જેમ કે તેમની નકલને જોડ, ઉત્પાદન અને વહેંચણી પુસ્તકો માટે ચોક્કસ દરેક હસ્તમુદ્રિત લખાણ માટે ફી હોય છે. લેખકો નફાનો હિસ્સો મેળવે છે કે જે સાધરણ રીતે તુલનાત્મક કે ધંધાકીય ઈ-પબ્લિસર દ્વારા (લગભગ 40%) આપવામાં આવે છે. subsidy પ્રકાશકો વધારે કિંમતોની સીમા હોય છે. જેવી કે પુસ્તકના સ્વરૂપ માટેની કિંમત, જો તે લેખક આલું ન કરે તો ઉદાહરણો માટેની કિંમત, કવર ડિઝાઈનનું સંપાદન, ISBN અથવા પુસ્તક રજીસ્ટ્રેશન વગેરે (માટેની કિંમત) આ કિંમતોમાં ઝડપથી ઉમેરો થાય છે જેમ કે ધંધાકીય પ્રકાશિત ઈ-બુક્સ, subsidy-books સૌથી વધારે ઓનલાઈન બુક સ્ટોર્સ ઉપર પ્રાપ્ય છે તેઓ ઓછા ડાઉનલોડ રોકેટ આવૃત્તિ બુક્સ પણ સંભવિત છે અને ખૂબ જ ભાગ્યે જ પ્રણાલીગત બુક સ્ટોર્સમાં મળે છે કારણ કે તેઓના ISBN છે. તેઓ ગમે તે બુકસ્ટોરમાંથી ઓર્ડર કરી શકે છે.

ઘણા બધા હકારાત્મક Vanity Publishing હોવા છતાં ત્યાં થોડી સમસ્યાઓ છે. લેખકો સબસીડી પ્રેસ ઉપર આધાર રાખતા નથી કે ચકાસણી અથવા બીજા હસ્તમુદ્રિત ગુણવત્તાના ફાળામાં.

આમ (સબસીડી પબ્લિકેશન) subsidy publishing ની રચનાનું એક સ્વરૂપ એક POD (માંગ આધારિત નકલ) વધારે પ્રચલિત બની રહી છે. વધારે POD પબ્લિશીંગ પછીના વિભાગના આ યુનિટમાં ચર્ચેલ છે.

10.4.3. વિકેતાઓની ફી નહી (Non-Fee Distributors)

ઈ-પબ્લિશીંગના ભાગરૂપે પ્રકાશકોને વિભાજિત કરવાની સમસ્યા છે જે manuscript નો સ્વીકાર કરે છે. લેખક દ્વારા પહેલેથી જ ફોરમેટીંગ થયેલું હોય છે. બુક સ્ટોર્સ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવે છે કે જ્યાં પુસ્તકો ખરીદી કરી શકાય છે. સામાન્ય રીતે વિકેતાઓ લેખકો પાસેથી ફી લેતા નથી પરંતુ royalties ની ટકાવારી લે છે વિકેતા સંપાદન, ડિઝાઈનીંગ અને પ્રલેખના ઉત્પાદનમાં લેવડ દેવડ હોતી નથી અને છતાં લેખક પુસ્તકની કિંમત નક્કી કરી શકે છે. કેટલાક વિકેતાઓ જેવા કે Bookocker.com પુસ્તકોના વેચાણ માટે મહત્તમ પસંદ કરવામાં આવે છે. બીજા manuscript માટે સ્વીકારવામાં આવે છે.

10.4.4 ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વ - પ્રકાશન (Electronic Self - Publishing)

ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વ-પ્રકાશનએ એક પ્રક્રિયા છે કે જ્યાં લેખક તેના પુસ્તક જાતે પ્રકાશન તેમજ માર્કેટીંગ કરવા જવાબદાર હોય છે. ઘણા લેખકો તેમની manuscript ઈલેક્ટ્રોનિક જાતે પ્રકાશિત કરવાનું પસંદ કરે છે. સ્વ-પ્રકાશનમાં ISBN, Copyright registration ની માટે લેખક જવાબદાર હોય છે

જેનાથી લેખકને કિંમતનો મોટો હિસ્સો પ્રાપ્ત કરવામાં સરળતા રહે છે. લગભગ self published e-book એ લેખકની પોતાની સાઈટ પર અથવા પ્રકાશક દ્વારા વેચાણમાં મૂકશે. જેમ કે self - published author તમામ નાણાં પુસ્તક વેચાણ, royalties ની ટકાવારી મારફતે મેળવે છે. સ્વ-પ્રકાશન એ ઘણા માટે વિકલ્પ છે. આ પદ્ધતિમાં આખી પ્રક્રિયા દરમિયાન સંપૂર્ણ અંકુશ રહે છે. સ્વ - પ્રકાશન લેખકો તેમનું પ્રકાશન PDF or HTML સ્વરૂપમાં પ્રકાશિત કરે છે. સ્વ-પ્રકાશન e-author's amazon.com's 'Advantage Program' માં ભાગીદાર બનવા સક્ષમ છે. પુસ્તકનું ડિસ્ક આવૃત્તિ ISBN સાથે આપવા માટે પણ સક્ષમ છે. Subsidy publishing and Self Publishing વચ્ચે તફાવત રહેલો છે. પ્રાથમિક તફાવત માલિકીમાં છે. self publisher એ હકો અંગેનું license મેળવે છે જેમ કે ધંધાકીય પ્રકાશક. બીજો તફાવત એ નાણાંનો છે. self publisher એ પુસ્તક વેચાણનો ટકાવારીમાં નાણાં મેળવે છે. જ્યારે subsidy publisher royalty આધારિત નાણાં મેળવે છે. self publisher નો પુસ્તક ઉપર તમામ અંકુશ હોય છે. તે તેની ડિઝાઈન, માર્કેટિંગ પ્રક્રિયા, કિંમત અને ટકાવારી જાતે નક્કી કરે છે. જ્યારે Subsidy Publisher royalties આધારિત નાણાં મેળવે છે. self publisher નો પુસ્તક ઉપર તમામ અંકુશ હોય છે. તે તેની ડિઝાઈન, માર્કેટિંગ પ્રક્રિયા, કિંમત અને ટકાવારી જાતે નક્કી કરે છે. જ્યારે subsidy publication માં આ બાબતોનો સમાવેશ થતો નથી.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો :

- (6) સબસીડી ઈ-પ્રકાશનનો અર્થ શું છે ?
- (7) સ્વ - પ્રકાશનનોનો અર્થ શું છે.

નોંધ :- (1) તમારા જવાબો નીચે આપેલી જગ્યામાં લખો.

(2) તમારા જવાબો એકમનાં અંતે આપેલ જવાબો સાથે ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.5 પ્રિન્ટ ઓન ડિમાન્ડ ઈ-પ્રકાશન (PRINT ON DEMAND E-PUBLISHING)

ઈન્ટરનેટ એ વિસ્તાર પ્રમાણમાં શ્રોતાઓ અને લેખક તરીકેનો નવો રસ્તો પુરો પાડે છે અને ઈ-બુક પબ્લીશીંગને પ્રોત્સાહન આપે છે. આ બાબતે પુસ્તકોના ધંધા પર મહત્વની અસર કરી છે. પ્રકાશકનાં કાર્ય વહેણમાંના ટેકનોલોજીકલ આધુનિકતાને લીધે મહત્વના ફેરફાર થયા છે. પરંતુ ઘણા લેખકો અને પ્રકાશકો દ્વારા તેને ટાળવામાં આવે છે. નવા Pre- Press software એ મુદ્રિત પુસ્તકો માટે ઈલેક્ટ્રોનિક ફાઈલ ધરના PC દ્વારા કાર્ય માટે કાર્યની આવડત માટે છૂટ આપે છે. On demand publishing એ પ્રકાશકોને સ્પર્ધાત્મક ધંધાકીય પુસ્તકની એક કોપી યોગ્ય સમયે પ્રાથમિક પ્રકાશન એકમમાં સાચી ઉત્પત્તિ તરીકે છૂટ આપે છે. આ બાબતે પ્રકાશકને પુસ્તક ઈલેક્ટ્રોનિક રીતે પુરુ પાડવા માટેનું એક સ્વરૂપ છે જે ઈલેક્ટ્રોનિક ફાઈલમાં સંગ્રહ થયેલો છે અને ગ્રાહકના ઓર્ડરથી ઈચ્છીત પુસ્ક સ્વરૂપમાં પુસ્તકનું મુદ્રણ થઈ શકે છે આનો અર્થ એ થયો કે નવા અસ્તિત્વ પામેલા લેખકોએ પ્રકાશન કંપનીની શરૂઆત કરવાની તક પૂરી પાડે છે જ્યારે પ્રકાશક દ્વારા ઈલેક્ટ્રોનિક અને પ્રિન્ટ ઓન ડીમાન્ડ આવૃત્તિ ઓફર કરવામાં આવે છે. પ્રિન્ટ ઓન ડિમાન્ડ આવૃત્તિઓ એ જ પુસ્તકોની ઓફર કરતા હોય છે. જ્યારે નાની સંખ્યામાં કોર્મેશીયલ પબ્લિશરોએ POD અને ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિઓ બંનેની ઓફર કરે છે મોટાભાગના PVD પબ્લિશરો એ Subsidy Publishers છે.

POD પબ્લીશીંગ એ સ્વ પ્રકાશન બાબતમાં પ્રચલિત બનતા જાય છે કોઈપણ તેના કમ્પ્યુટર અને પ્રિન્ટર દ્વારા પાનાનો જથ્થો પ્રિન્ટ કરી શકે છે તેમજ હાંસિયામાં કાણાની મદદથી સ્પારિંગ બાઈન્ડીંગ પણ કરી શકે છે. તે સંપૂર્ણ રીતે સ્વર પબ્લિશર તરીકેનો દાવો કરી શકે છે. પરંતુ શક્ય હોય તેટલા ઉદ્યોગ સાથે સંકળાયેલ છે. “એક પબ્લિશર જો વ્યક્તિ અથવા ધંધારીય કંપની ઓછામાં ઓછા એક ISBN મેળવેલો હોવો જોઈએ.”

વધારામાં POD માં સ્વ પ્રકાશિત વિચારણા છે કારણ કે એક અજોડ નવું મોડેલ કે જેમાં પોતાનું ઈન્ટરનેટ સાથે આવે છે. જ્યારે પરંપરાગત પ્રકાશનની પ્રક્રિયા માટે ઉદ્યોગિક રીતે સુસંગત બનાવવા માટે 100 વર્ષ કરતા વધુ વર્ષ થાય છે. POD પરંપરાગત ઓફસેટ પબ્લિશીંગને આર્થિક રીતે અનુસરતા નથી કારણ કે તેને અર્પણ કરવામાં ઘણા ધીમા છે. અભ્યાસનાં દિવસોમાં ગમે તે વ્યક્તિ એક પબ્લીશીંગ કંપની માટે ઈ-બુક્સ સ્થાપિત કરી શકે છે અને તેમજ તે બુક સ્ટોર પ્રાપ્ય બને છે. જેમ કે Amazon.com ઓછામાં ઓછી કિંમતે બનાવી શકે છે તે કિંમતમાં લખાણ માટે સંપાદન ચકાસણી તથા માર્કશીટનો સમાવેશ થતો નથી પરંતુ ISBN ની તે કિંમતનો સમાવેશ કરતું નથી અને POD ટાઈટલ ગોઠવણ કરતું નથી.

10.5.1 પ્રિન્ટ ઓન ડિમાન્ડની ખોટી માન્યતાઓ (Print on Demand Myths)

Morris Resenthal એ તેમના પુસ્તક print on Demand Book Publishing નીચે મુજબની ચાર કાલ્પનિકતા વ્યાખ્યાયિત કરી છે અને સાચી સખત દલીલ આધારિત તેને બરતરફ કરે છે.

- (1) સૌથી વધારે ચાલતી પ્રિન્ટ ઓન ડિમાન્ડ વિશેની કાલ્પનિક વાત એ છે કે પુસ્તકો માંગ આધારિત પ્રકાશિત થાય છે અને ટેકનોલોજી સાથે બુક સ્ટોલ અને લાઈબ્રેરીમાં અસ્વીકૃત છે. કયા સત્ય સ્વરૂપમાં વધારે હકીકતમાં શૈક્ષણિક છાપખાના પ્રિન્ટીંગ ઓન ડિમાન્ડના ભારેખમ ઉપયોગ કરે છે. પરિબળ કે જે ગમે તે નવા પુસ્તક બુક સ્ટોરના કબાટમાં મુકાતા જે આ મુજબ છે. Lack of marketing lack of demand the publisher's refusal to accept returns the publisher's refusal.
- (2) પ્રિન્ટ ઓન ડિમાન્ડ બુક્સ વિશેની વિસ્તૃત કાલ્પનિકતા એ છે કે તેઓ સબસીડી પ્રકાશકો દ્વારા ઓફસેટ માટે ઉમાદન કરાય છે. ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ છાપવા માટે કરાય છે. જે લખાણ, સંપાદન, ચકાસણી, રચના મિશ્રણનું પરિણામ છે. કાગળની ગુણવત્તાનો જથ્થો અને વિભિન્ન POD પુસ્તકના કર પ્રિન્ટીંગ સાથે પ્રોવાઈડરો POD પુસ્તક પુરી પાડે છે કારણ કે તે મુદ્રિત પુસ્તક ઓફસેટ સાથે કામ કરે છે.
- (3) ત્રીજી કાલ્પનિકતા એવું કહે છે કે સ્વ પ્રકાશક પ્રિન્ટીંગ ઓફ ડિમાન્ડ પુસ્તક પસંદગી કરવી જોઈએ જ્યારે ફક્ત તેઓ એક વર્ષમાં ઓછા પુસ્તક છાપવાનું ઐયોન કર્યું હોય ઓન ડિમાન્ડ પ્રિન્ટીંગ એ 400 કે 500 કરતાં વધુ જથ્થામાં પુસ્તકો પ્રકાશન કરવાનું સરળ રહે છે. એક અઠવાડિયા કરતાં ઓછા સમયમાં પણ ઓર્ડર પૂર્ણ કરે છે. પુસ્તક કે જે વર્ષમાં 100 પુસ્તકોનું વેચાણ કોઈપણ પબ્લીશીંગ કંપની માટે સંપૂર્ણ ધંધાકીય ઉત્પાદન નથી જ્યાં સુધી તેની કિંમત ઉચ્ચ હોય ત્યાં સુધી.
- (4) ચોથી કલ્પના એ છે કે પ્રિન્ટ ઓન ડિમાન્ડ બુક પબ્લીશીંગ એ Vanity પબ્લીશીંગ સમાન છે તેમાં કાલ્પનિકતાએ છે કે મોટા ભાગની પબ્લીશીંગ કંપનીઓ તેની ચોક્કસ યાદીનાં કેટલાક ભાગરૂપે તેનો પ્રાથમિક રીતે ઉપયોગ કરતા હોય છે. આ કલ્પના એ “ઓન ડિમાન્ડ પબ્લીશીંગ” ને Branding expression તરીકે નુકશાન કરે છે કે જ્યાં સુધી તે Vanity પ્રેસ સાથે સહકાર બનાવી રાખે તેમજ કામ કરતા લોકોના પુસ્તક બુધ વિશે જાણતા હોય ગ્રાહકો માટે ટેકનોલોજી સાથે પુસ્તક બનાવવા માટે કોઈ કારણ નથી જ્યાં સુધી પ્રકાશક ઓન ડિમાન્ડ બુક પબ્લીશીંગ બનાવવા માટે દલીલો કરતા હોય કે ઓન ડિમાન્ડ બુક પબ્લીશીંગ એ ‘True Friendly’ છે.

10.5.2 માંગ આધારિત પ્રકાશનના ફાયદાઓ (Advantages of Print-on-Demand Publishing)

POD પ્રકાશન લેખકોને નીચે મુજબ ફાયદાકારક નીવડે છે.

- (1) **ઓછું કિંમત :** ઈ-પબ્લિશીંગ એ Manuscript નો ઈલેક્ટ્રોનિક ફાઈલ તરીકે સંગ્રહ કરવામાં મદદ કરે છે તે પણ ઓર્ડરના સંદર્ભમાં તેનું મુદ્રણ અને વહેંચણી કરવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી પુસ્તક માત્ર મુદ્રિત હોય ત્યારે ઓર્ડર કરવામાં આવે છે. POD પ્રકાશન એ વધુ સંખ્યામાં નકલ માટે કિંમતમાં વધારાને ટાળે છે. વધુ સંખ્યામાં નકલનું ઉત્પાદન એ Cost effective રહેશે. વધારામાં ઈ-બુક્સ તે પુસ્તકની હાર્ડકોપી Professional cover and well - designed layout સાથે મેળવી શકે છે.

- (2) સરળ ઉત્પાદન : ઘણા લેખકોએ જાણ્યું કે તેઓ ગ્રાહકોને electronic download અથવા POD આવૃત્તિનો વિકલ્પ આપે છે. તેઓ સૂચવે છે કે મોટાભાગના ગ્રાહકો મુદ્રિત પુસ્તકને સ્થાને electronic file ને વધુ પસંદગી આપે છે. માંગ આધારિત પ્રકાશન (PUD) એ એક સારો વિકલ્પ છે જેઓ જાતે પ્રકાશન કરવા ઈચ્છતા હોય પરંતુ મુદ્રિત પુસ્તકનું ઉત્પાદન સાથે Cost ની સહમ્ય ટાળે છે.
- (3) અ-પ્રાપ્ય પુસ્તકનું પુનરુત્થાન : ઘણા લેખકો જણાવે છે કે PUD એ out of print books ની પુનરુત્થાનનો સરળ રસ્તો છે. <http://www.authorssuid.org> એ તેના સભ્યોને Out of Print સ્વરૂપમાં પ્રોગ્રામ ઓફર કરે છે. આ શિક્ષકો અને લેખકો સામાન્ય રીતે વેચાણના અને Existing readership નો રસ્તો પૂરો પાડે છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

- (8) POD વિશે જણાવો
(9) POD ના ફાયદા જણાવો

- નોંધ :- (1) તમારો જવાબ નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો
(2) આ એકમને અંતે આપેલ જવાબ સાથે તમારો જવાબ ચકાસો.

10.6 ઈ-ડોક્યુમેન્ટ્સ (E-DOCUMENTS)

અત્યારે એવું કહી શકાય કે મોટાભાગની માહિતી યાંત્રિક રીતે ઉદ્ભવે છે કાં તે માત્ર Textual હોય કે મલ્ટીમીડીયા પ્રેઝન્ટેશન હોય. મલ્ટીમીડીયાએ text, graphics, audio, video and animation નું hardware platform આધારિત એકત્રીકરણ છે. પરંતુ એક વખત multimedia program ની hypertext વાતાવરણમાં વિકાસ થઈ ગયો પછી કે તે જ સીસ્ટમમાં અથવા remote systems વચ્ચે તે hypermedia element સાથે ઉપયોગ થાય છે કેટલાક સંદર્ભ સ્ત્રોતો જેવા કે ડિક્શનરીઓ, એનસાયક્લોપીડીયા, ડિરેક્ટરીઓ અને વાર્ષિકી તમામ મલ્ટીમીડીયા સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ય છે. જુદા જુદા માધ્યમમાં મલ્ટીમીડીયાનો ઉપયોગ માહિતીના એકસેસ અને પુનઃપ્રાપ્તિમાં વધારે થાય છે. મલ્ટીમીડીયાનું આકર્ષણએ અંતિમ ઉપલોક્તાને તેના તરફના બનાવોને પુરા પાડવાનું છે. ઈલેક્ટ્રોન માહિતીનો સંગ્રહ ઈ-ડોક્યુમેન્ટ્સ અથવા માધ્યમનો ઉપયોગ ઈ-પબ્લિશીંગમાં થાય છે. પ્રાથમિક રીતે કમ્પ્યુટર સંગ્રહ માધ્યમનો હેતુથી મહત્તમ ઉપયોગ થાય છે જેમ કે tapes, disks વગેરે. Optical disks એ મુખ્યત્વે મહત્તમ વપરાતું સંગ્રહ માધ્યમ છે.

10.6.1 ઓપ્ટીકલ ડિસ્ક એક પ્રોડક્ટ તરીકે (Optical Disc as a Product)

છેલ્લા કેટલાક દાયકા દરમિયાન Optical સંગ્રહ માધ્યમએ તેની સંગ્રહ ક્ષમતાને કારણે નામ મેળવ્યું છે. માહિતીના digitizing દ્વારા તમામ પ્રકારનો ડેટા એક ડિસ્કમાં સંગ્રહી શકાય છે. તેમાંનું એક CD-Rom (Compact Disc Read only memory) જે માહિતીના સંગ્રહ અને વહેંચણીનું મહત્વનું સંગ્રહ માધ્યમ છે. કમ્પ્યુટરમાં CD-Rom વાંચી શકાય છે. માહિતીનો વિશાળ સંગ્રહ ક્ષમતા અને લાંબુ આયુષ્યને લીધે CD-Rom એ ડેટાના બેકઅપ અને archival માટેનું આદર્શ માધ્યમ બન્યું છે. મુખ્યત્વે તમામ Publishing products જેવી કે full texts, abstract, catalogues, directions વગેરે અત્યારે CD-Rom networking એ કેટલાક અંતિમ ઉપલોક્તાને CD-Rom ને ત્યારે ઉપયોગ કરવાની સગવડ આપે છે અત્યારે High density disc જે digital versatile Disc (DVD) નો વિકાસ થયો છે. જેમાં સીડી - રોમ કરતાં સંગ્રહ ક્ષમતા વધુ સાત ગણી હોય છે. ડીવીડી એ માહિતીનો સંગ્રહ અને વહેંચણી માટે મહત્વનું ઈલેક્ટ્રોનિક માધ્યમ છે અને ભવિષ્યમાં આ ક્ષેત્રે વિકાસ પણ થશે.

મલ્ટીમીડીયાના કિસ્સામાં માહિતીને digitize સ્વરૂપમાં સંગ્રહવામાં આવે છે. Videotapes, video disks (available on CD Rom, DVD) વગેરે મલ્ટીમીડીયાના સામાન્ય સંગ્રહ માધ્યમો છે.

મલ્ટીમીડીયા કમ્પ્યુટર સીસ્ટમએ Multimedia Pc or MPC તરીકે ઓળખાય છે. જેમાં Graphics Processor, sound card, video capture card, CD Rom and Sound blasters જરૂર પડે છે. મલ્ટી મીડીયામાં લેખો ઉચ્ચ ગુણવત્તાયુક્ત Hard disc, CD-Rom or DVD - Rom માં સંગ્રહવામાં આવે છે. ઇલેક્ટ્રોનિક પ્રલેખોમાં books થી માંડીને જોલ્સ સુધીના તમામ local computer થી ટ્રાન્સફર કરી શકાય છે. ઈ-ડોક્યુમેન્ટનો સ્રોત Handheld e - book, reader, books on disc or CD Rom હોઈ શકે છે. તે પ્રોગ્રામ PDF, HTML, XML સ્વરૂપમાં અથવા DOC સ્વરૂપમાંનો સમાવેશ થાય છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

(10) e-document શું છે ?

નોંધ : (1) તમારો જવાબ નીચે આપેલી જગ્યામાં લખો

(2) આ એકમના અંતે આપેલ જવાબ સાથે તમારા જવાબોને સરખાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.7 ઈ પ્રકાશનના પ્રકાર (KINDS OF E-PUBLISHING PRODUCTS)

10.7.1 ઈ-બુક્સ (E-Books)

ઈલેક્ટ્રોનિક બુક્સ ઈ-બુક્સ તરીકે જાણીતી છે. ઈ-બુક્સ પુસ્તકોની ઇલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિ છે જે વાંચકોને ડિજિટલ સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ત થાય છે. દરેક પ્રકારના કમ્પ્યુટરમાં તેમજ Hand સાધન દ્વારા ઈ-બુક્સ વાંચી શકાય છે. ઇલેક્ટ્રોનિક ટેકસ્ટ (Floppy Disc, CD Rom) માં સંગ્રહ થાય છે તથા ઈન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ પણ કરી શકાય છે. તેમા Palm sized ડિજિટલ રીડરનો પણ ઉપયોગ થાય છે. ગ્રાહકો માટે અત્યારે વિશાળ પ્રમાણમાં સાધનો વિકસાવવામાં આવ્યા છે. ઈ-બુક્સ તેના પ્રિન્ટ અથવા ઇલેક્ટ્રોનિક માધ્યમના એકમ તરીકે પણ ઓળખાય છે. તેમાં ઓડિયો, વિડીયો અને પ્રત્યક્ષ હાયપરલિંક નો પણ સમાવેશ થાય છે.

વિશિષ્ટ પ્રકારના સોફ્ટવેરની મદદથી ઈ-બુક્સના પેજ સરળતાથી વાંચી શકાય છે. હાલમાં સોફ્ટવેર કંપની દ્વારા વિશેષ પ્રકારના સોફ્ટવેર વિકસાવવામાં આવ્યા છે. ઈ-બુક્સ સોફ્ટવેરના માનાંકને Open e-book standard or OEB તરીકે જાણીતા છે જેનો ઈ-બુક્સના માનાંક તરીકે વિકાસ થયો છે પણ તેનું સંપૂર્ણ માનાંક Adobe's PDF છે. ઈ-બુક્સને ઈમેઈલ જોડાણ અથવા ડાઉનલોડ કરી શકાય છે.

University of Llionsts ના Guterberg પ્રોજેક્ટ એ ઈ-બુક્સ ક્ષેત્રે જાણીતા પ્રકાશક છે. જેની શરૂઆત ઈ.સ. 1971 માં કરવામાં આવી હતી. વર્ષ 2001 ના અંત સુધીમાં ઉપરોક્ત પ્રકાશક 10,000 કરતાં વધુ ઇલેક્ટ્રોનિક ટેક્સ્ટનું સર્જન અને વહેંચણી કરી જેમાં બુક્સની કેટલીક શાખાઓનો સમાવેશ થાય છે. જેમ કે classic, light literature and Reference books.

◆ ઈ-બુક્સ બનાવવા માટેનાં મુખ્ય પગલાંઓ :

ઈ-બુક્સને ખરેખર લેખકો અને પ્રકાશકો વચ્ચે buzzword તરીકે વ્યાખ્યાયિત થાય છે. તેઓ ઈ-બુક્સ બનાવવા માટે તે અંગેના ઉત્પાદન ખર્ચ માટે ચિંતાતુર હતા અને Flash માં અપડેટ તેમજ બદલી શકાય છે.

ઈ બુક્સ બનાવવાનું પ્રથમ પગથિયું એ ઈ-બુક્સ પેકેજ માટે ઉપયોગમાં લીધેલ સોફ્ટવેર પ્રોડક્ટ અંગેના નિર્ણય છે. અત્યારે મુખ્ય પસંદગી Adobe's Acrobat ને અપાય છે. જે <http://www.adobe.com> પર પ્રાપ્ય છે. Acrobat ઈ બુક્સને ઉપભોક્તા સ્કીનને વ્યવસ્થિત સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ત કરાવે છે. બીજા શબ્દોમાં Ms word જેવા Word Processor નો બુક લે આઉટ માટે પણ ઉપયોગ થાય છે. ઉપભોક્તા પ્રલેખને Acrobat મદદથી PCs અને Macintosh કમ્પ્યુટર દ્વારા બંને દ્વારા એક્સેસ કરી શકે છે. મોટાભાગના પ્રોગ્રામ આ વિકલ્પ પૂરો પાડતા નથી.

ઈ-બુક્સ બનાવવા માટેનો બીજો વિકલ્પ HTML ફાઈલ છે જેમાં વેબ પેજ માટે ભાષા વપરાય છે. આ પદ્ધતિ ઈ-બુક્સ માટે મલ્ટીમિડિયા ઉત્પાદનની તક પુરી પાડે છે. જેમાં Animation, audio, video નો સમાવેશ થાય છે. Hypermaker એ HTML ફાઈલ પૂર્ણ થયા પછી executable.exe નું ઉત્પાદન કરી શકે છે. Hypermaker ઈ-બુક્સના પાસવર્ડનું રક્ષણ શક્ય બનાવે છે. તેમાં માત્ર એક પ્રકરણ કે બે પ્રકરણ વિના મૂલ્યે હોય છે. આ રીતે સંભવિત ગ્રાહકને જે ઈચ્છે તે ભાગ ડાઉનલોડ, કોપી, વાંચન અને એક્સેસ કરવાની છૂટ આપે છે. સામાન્ય રીતે HTML ઈ-બુક્સ કમ્પ્યુટર પર વાંચી શકાય છે.

દ્વિતીય પગલાંમાં ઈ-બુક્સને “download Ready” હોય છે અર્થ એ થયો કે ઈ-બુક્સની સાર્થક એટલી નાની હોવી જોઈએ કે જેથી ઉપભોક્તાના કમ્પ્યુટર પર જલ્દીથી ડાઉનલોડ કરી શકાય. winzip (<http://www.winzip.com>) એ આ કાર્ય માટેનો પ્રખ્યાત સંક્ષેપી માટેનો પ્રોગ્રામ છે. જે આ કાર્યને સરળ બનાવે છે. User Friendly સોફ્ટવેર ઉપયોગ કરવામાં સરળ રહે છે. તેમાં પસંદગી કરેલ ફાઈલની તમામ બાબતોનું સંક્ષિપ્તકરણ કરવામાં આવે છે. ફાઈલનું extension.zip or winzip વિના શક્ય નથી. એનો અર્થ એ થયો કે ઈ-બુક ફાઈલને self - extracting ફાઈલ આધારિત કરશે. આ સગવડ winzip માં પ્રાપ્ય છે. આ રીતે બુક્સ ખરીદનાર પાસે zip પ્રોગ્રામ સૌ પ્રથમ તેની સિસ્ટમમાં ઈન્સ્ટોલ નહીં હોય તો ફાઈલ ખુલશે નહીં.

ત્રીજા પગલાંમાં વેલ સર્વર પર zipped ઈ-બુક્સ અપલોડ થાય છે એ વેબ સર્વર પર વેબપેજ અપલોડ થાય છે. વેબસાઈટ અડ્રેસ પછી પુસ્તકનું નામ zip ફાઈલમાં ઉમેરવામાં આવે છે. દા.ત. www.ignou.ac.in/ebook.zip

◆ ઈ-બુક્સના વાંચન માટે સોફ્ટવેર અને હાર્ડવેર

ઈ બુક્સ એ જુદા જુદા સ્વરૂપમાં આવે છે. ઉદાહરણ તરીકે કેટલીક ઈ-બુક્સ માત્ર handed દ્વારા જ વાંચી શકાય છે. જેમ કે Rocket Reader <<http://www.rocketbook.com>>, Mega bookstore Barnesand Boble.com વગેરે ઈ-બુક્સનું વેચાણ વિભાગમાં આવે છે. આ સોફ્ટવેર ઉપયોગકર્તાના કમ્પ્યુટર પરથી પ્રત્યક્ષ ડાઉનલોડ કરી શકાય છે. ઉપયોગકર્તાને સ્કીન પર ઈ-બુક્સનું વાંચન અથવા પ્રિન્ટ માટે વિકલ્પ મળે છે.

- ◆ doc ફાઈલ્સ એ માઈક્રોસોફ્ટ વર્ડ પર વંચાય છે. doc ફાઈલ એ softbook reader વાંચન સોફ્ટવેર અને સાધન માટે સુસંગત રહે છે.
- ◆ HTML ફાઈલ્સ એ Interner Browser word પર વંચાય છે. જે મોટાભાગના કમ્પ્યુટરમાં પહેલેથી જ ઈન્સ્ટોલ થયેલ હોય છે. ઈન્ટરનેટ પરથી વિના મૂલ્યે ડાઉનલોડ પણ કરી શકાય છે. HTML ફાઈલ, Rocket ebooks એ oeB સાથે સુસંગત છે.
- ◆ pdf ફાઈલ એ Adobe's Acrobat Reader or Glassbook Reader બંને પર વંચાય છે જે વિના મૂલ્યે ડાઉનલોડ પણ થઈ શકે છે.
- ◆ RTF એ વૈશ્વિક ફાઈલ સ્વરૂપ છે કારણ કે તે કોઈપણ word processing પ્રોગ્રામ, PCs અને Macs સાથે કામ કરે છે. wordpad or Word Processing સોફ્ટવેર પેકેજ માટે rtf વાંચવા માટે જરૂર પડે છે.
- ◆ .TXT ફાઈલ્સને Plain Asccll Text પણ કહે છે. કોઈપણ Asccll સંપાદક, Windows or Dos પર વાંચન માટે આધાર રાખે છે.

- ◆ .WPD ફાઈલ્સને Corel's word સાથે વંચાય છે.

હાર્ડવેર અથવા વાંચન ડિવાઈસ પણ મહત્વના છે નવી પેઢીના ડિજિટલ રીડિંગ, મશીન પ્રોટોકોલનો ભાગ કરે છે જેમ કે Computing scrolling ના સમયમાં બાઉન્ડ પુસ્તકની ટેક્સને વ્યાખ્યાયિત કરવી. તે પાના અનુક્રમમાં હોય છે. વર્ષો પછી વાંચનની નિયમિતતાને કારણે દરેક ત્રણ અથવા ચાર ફકરા વર્ચ્યુઅલ પેજ પર જોઈ શકાય છે. અત્યારે આધુનિક મશીન Book Mark ની સગવડ સાથે પ્રાપ્ય છે માટે કોઈપણ વાચક ઓટોમેટિક પેજ પર પાછળ આવી જઈ શકે છે. ગુણવત્તાયુક્ત મશીનએ Built - III જે Reader Motation સાથે પ્રાપ્ય છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

- (11) તમે e-book વિશે શું સમજ્યા ?
- (12) e-book બનાવવા માટે કઈ - ફાઈલ ફોર્મેટનો ઉપયોગ થાય છે. ?

- નોંધ : (1) તમારો જવાબ નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો.
(2) આ એકમના અંતે આપેલ જવાબ સાથે તમારો જવાબ સરખાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.7.2 ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ (Electronic Journals)

ઈ-જનરલ્સ એ ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સનું ટૂંકુ નામ છે જે સમયાંતરે ઈલેક્ટ્રોનિક મિડિયામાં પ્રકાશિત અને વહેંચણી થાય છે. ઈ-ઝોલ્સ એ ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ય હોય છે અને કમ્પ્યુટર અને પ્રત્યાયન ટેકનોલોજી દ્વારા પ્રક્રિયા થાય છે કેટલીક વાર ઈ-જર્નલ્સ એ વર્ચ્યુઅલ જર્નલ પેપરલેસ જર્નલ, ઓનલાઈન જર્નલ, સ્કોલરની જર્નલ, નેટવર્ક જર્નલ અને સીડી એમ જર્નલ તરીકે પણ ઓળખાય છે. ખરેખર તે fulltext deliver system છે અને પરંપરાગત Online Bibliographical database કરતાં જુદા જ છે પ્રકાશન તમામ પ્રવૃત્તિઓ પેપરના સમર્પણથી પ્રકાશન અને વહેંચણી સુધીની પ્રક્રિયા ઈલેક્ટ્રોનિક મીડિયા દ્વારા થાય છે. ઈન્ટરનેટના ઉદ્ભવને લીધે જર્નલ શક્ય બન્યા છે. ઈલેક્ટ્રોનિક્સ જર્નલ જે લેખક, ઉપયોગકર્તા અને પ્રકાશક માટે સમયની નિર્ણાયક ભૂમિકા ભજવે છે.

◆ ઈ- જર્નલ્સ મૂલ્યાંકન :

ઈ-જર્નલ્સનો ખ્યાલ ઈ.સ. 1980 માં Full Text Database Dialog પરથી ઉતરી આવ્યો છે. dialog એ જર્નલ્સને ASCI ફાઈલમાં પૂરા પાડે છે. જે ટેક્સ માંથી ડાયોગ્રામ, ફોટોગ્રાફ બંને આવરી રાખે છે. CD-Rom and Allied Technology ના ઉદ્ભવના કારણે જર્નલના પૂરા તેમજ ઈમેજ ફાઈલનાં સંગ્રહ અને વહેંચણી શક્ય બની છે. 1990ના વર્ષ દરમિયાન ઓન લાઈન વિકેતાઓએ CD-Rom and Fax ની મદદથી ફૂલ ટેક્સની શરૂઆત કરી હતી પરંતુ તેઓ જર્નલ પ્રાપ્તિમાં કોપીરાઈટ લ્યુને લીધે પુરતા નીવડ્યા નથી. BHIL (Bell & Howell Information and Learning) એ ઈ-જર્નલના મોડેલ ના full text CD - Rom database માટે LAN આધારિત સેવા પૂરી પાડે છે પછી ADONIS and IEFEE એ પણ તે સમાજ LAN આધારિત મોડેલને અનુસરે છે. ઈન્ટરનેટનો ઉદ્ભવ એ ઈ-જર્નલ માટે વૈશ્વિક ચિન્હ સ્વરૂપ છે. ઘણા બધા પ્રકાશકો તેના જર્નલનું પ્રકાશન માટે વેબનો વૈશ્વિક રીતે ઉપયોગ કરે છે. ઈ-જર્નલ એ ઈન્ટરનેટ પર જુદા જુદા સ્વરૂપ જેવા કે HTML, HELN, PDF તેમજ image જેવી Serachable ફાઈલની સુવિધા પૂરી પાડે છે છેલ્લા કેટલાક વર્ષ દરમિયાન સંશોધકો અને માહિતી વ્યવસાયિકો ઈ-જર્નલની જુદી અસર પડે છે. 21 મી સદીમાં પ્રકાશન અને સારકરણમાં વધારો થયો છે. છેલ્લા કેટલાક વર્ષથી ઘણા બધા જર્નલ્સ CD-Rom પર

full text એક્સેસની સુવિધા આપવામાં આવે છે જેમાં હાર્ડવેર, સમય અને ટેકનોલોજી તજજ્ઞોની જરૂરિયાત રહે છે ઈ-જર્નલ પ્રાપ્તિ માટેનાં રોકાણના વલણ અંગે ગ્રંથાલયોને અનુભવો થતાં રહ્યા છે. જર્નલના લવાજમમાં એ જ પ્રક્રિયાને અનુસરવાની રહે છે. આમ લાઈન અને સીડી રોમ જર્નલ મેળવવામાં તેમજ એક્સેસ કરવામાં કેટલીક સમસ્યાઓ ઉદ્ભવી છે. ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ લવાજમ ભરનાર માટે પ્રાપ્ય થયાં છે તેમાં પ્રક્રિયા માટેની સત્તા નક્કી કરે છે અને પ્રકાશકના તરફથી તેની સંરક્ષકતા ધરાવે છે. પ્રકાશકો અને ઉપયોગકર્તા વેલ પ્રોમા સરળતાથી HTML, PDF તેમજ XML દ્વારા સરળતાથી પોતાના કન્ટેન્ટ મૂકી શકે છે.

વિકાસશીલ તેમજ વિકસી રહેલ દેશો પાસે ભૌતિક સગવડો અને મૂડીની મુખ્ય સંશયવૃત્ત જોઈ શકાય છે. ઘણા ઈ-પ્રકાશનો મુદ્રિત જર્નલ કરતાં ઓછી કિંમતે સંચાલન થતું હોય છે અને મુદ્રિત જર્નલ્સના તમામ લાભો પ્રાપ્ત થાય છે. ઈ-જર્નલ્સ એ મુદ્રિત જોલ્સની તમામ લાક્ષણિકતાઓ ધરાવે છે.

◆ ઈ-જર્નલ્સના પ્રકારો

ત્રણ પ્રકારના ઈ-જર્નલ્સ પ્રાપ્ય છે.

- (1) Online Journal કે જે મુદ્રિત જર્નલની ઓનલાઈન આવૃત્તિ છે.
  - (2) CD Rom Journals કે જેમાં ફૂલ ટેક્સ જર્નલ પ્રકાશિત થાય છે અને સમયાંતરે સીડી રોમ દ્વારા વહેંચણી થાય છે.
  - (3) Network Journals કે જે ઈન્ટરનેટ દ્વારા પ્રકાશિત અને વહેંચણી થાય છે.
- (એ) ઓનલાઈન જર્નલ્સ : આ પ્રકારના જર્નલ્સએ ‘Pay-as-you-go’ અથવા ‘cost per basis’ પર ઓનલાઈન કોસ્ટ અથવા વિકેતાઓ દ્વારા થાય છે. મહત્વના ઓનલાઈન કોસ્ટ, ઓનલાઈન જર્નલ્સને OCLC, Bibliographic Retrieval Services (BRS), STN International વગેરેની ઊંચી કિંમતના લીધે અને ઓનલાઈન સિસ્ટમ પરની મર્યાદિત પ્રક્રિયાને કારણે આવા જર્નલ ગ્રંથાલયોનો એક ભાગ બની ગયા છે. ઘણા બધા મુદ્રિત જર્નલની ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિ પણ હાલમાં અસ્તિત્વ ધરાવે છે જેમ કે Journals of America Chemical Socieity એ STN દ્વારા ઓનલાઈન પ્રાપ્ય છે.
- (બી) સીડી રોમ જર્નલ્સ :- આ પ્રકારના જર્નલ્સ full text જર્નલ્સ તરીકે પ્રકાશિત થાય છે અને તેની વહેંચણી સીડી રોમ દ્વારા જુદી જુદી ક્ષમતાથી થાય છે તે સર્ચ સોફ્ટવેર દ્વારા એક્સેસ તથા પ્રિન્ટ કરી શકાય છે. મોટાભાગના જર્નલ્સએ મુદ્રિત જર્નલ્સની ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિ હોય છે. ઘણા બધા પ્રકાશકો તેમના જર્નલ્સ સીડી રોમ સ્વરૂપમાં પ્રકાશિત કરે છે. ઉદાહરણ તરીકે IEEE ના જર્નલ્સ અને કોન્ફરન્સ પ્રોસેડિંગ, University Microfilm International ના full text database, Elsevier પ્રકાશક દ્વારા પ્રકાશિત ADONIS.
- (સી) નેટવર્ક જર્નલ્સ : આ પ્રકારના જર્નલ્સ અસ્તિત્વ ધરાવતા જર્નલ્સની ઈલેક્ટ્રોનિક્સ આવૃત્તિ હોય છે. અથવા કોઈપણ નાના ધંધાકીય નેટવર્ક દ્વારા તેની ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિ પૂરી પાડવામાં આવતી હોય છે. ઈન્ટરનેટ દ્વારા પ્રકાશકોનું કામ સરળ અને ઝડપી બને છે. ઘણા બધા મુદ્રિત જર્નલ્સ ઈન્ટરનેટ દ્વારા વિના મૂલ્યે પ્રાપ્ત થાય છે. સમય સાથે ઘણા બધા જર્નલ્સ માત્ર ઈલેક્ટ્રોનિક્સ સ્વરૂપમાં જ જોવા મળે છે. તે mailing list software or Client/server તેમજ www પર આધારિત હોય છે. તે Newsletter, Discussionlists, on moderate butter board, peer viewed Journal and Popular Magazine હોય છે. નેટવર્ક જર્નલ્સની નીચે મુજબ વહેંચણી થાય છે.
- ◆ **Content page and webstarts** : મધ્યસ્થી કમ્પ્યુટર વિકેતા તેના લવાજમ ભરનારને લેખના વિષયવસ્તુના પાના અને સારની યાદી ઈ-મેઈલ દ્વારા નવા પ્રકાશિત અંકો મોકલતા હોય છે. લવાજમમાં ભરનાર ગ્રાહક તેને સંબંધિત ગ્રાહક તેને સંબંધિત લેખ FTP or GET કમાન્ડ દ્વારા પ્રાપ્ત કરે છે.
  - ◆ **Full text delivery** : લવાજમ ભરનારને યાંત્રિક રીતે પ્રકાશિત અંક full text ઈમેઈલ દ્વારા મોકલવામાં આવે છે.

- ◆ **Client/server technology** : ઘણા બધા જર્નલ્સ client/server ટેકનોલોજીની મદદથી પ્રકાશિત થાય છે જેમ કે જર્નલ્સ Gopher server અને www દ્વારા જોડાય છે. તેમાં desktop client જેવાં કે musaic, netscape દ્વારા વેબ સર્વર થી જોડાય છે. આ પદ્ધતિ હાલના વર્ષોમાં ઉપયોગી સાબિત થઈ છે. તમામ ઈ-જર્નલ્સ પ્રખ્યાત અને સરળ રીતે એક્સેસ થઈ શકે તેવા હોય છે. મોટાભાગના ઈ-જર્નલ્સ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ઈ-જર્નલ્સ એક્સેસ કરવાની ત્રણ પદ્ધતિ છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

- (13) જર્નલ્સ શું છે ? અને તેના પ્રકાર કયા છે.
(14) નેટવર્ક ઈ-જર્નલ્સને વિભાજિત કરવાના રસ્તા કયા છે ?

- નોંધ : (1) તમારો જવાબ નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો.
(2) આ એકમના અંતે આપેલ જવાબ સાથે તમારો જવાબ સરખાવો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- (a) **Remole Access** : પ્રકાશકોના host તેમના જર્નલ્સ તેમની વેબસાઈટ પર મૂકે છે. જ્યારે ગ્રંથાલય અથવા વ્યક્તિને તે અંગેની છૂટ આપવામાં આવે તે પછી એક્સેસ કરી શકે છે. પ્રકાશકો તેના હક માટે નીચેની પદ્ધતિઓ અનુસરે છે.

- (i) **User id and Password** : લવાજમ ભરનારને User id and password આપવામાં આવે છે. જે ઉપભોક્તા ગ્રંથાલયના કોઈપણ ટર્મિનલમાં ઉપયોગ કરી શકે છે.

- (ii) **IP Address enabled (Internet)** : આ પદ્ધતિ જે ગ્રંથાલયો પાસે લેન આધારિત ઈન્ટરનેટ છે. તેઓ ઉપયોગ કરી શકે છે. લવાજમ ભરનાર જ્યારે પ્રકાશકની વેબસાઈટ પર જશે ત્યારે ઈન્ટરનેટ સર્વર તેના IP એડ્રેસને ઓળખશે અને માન્ય રાખશે.

- (b) **On site Access** : પ્રકાશકો ઈ-જર્નલ્સને સીડીરોમ, તેમની વેબસાઈટ અથવા FTP ની મદદથી મેળવે છે. પૂરા પાડે છે. આ પદ્ધતિ યોગ્ય પદ્ધતિ છે કેમ કે જર્નલ્સના નિભાવ અંગે રક્ષણ આપે છે ઈન્ટરનેટ તેમજ લેન ના ઉપયોગથી ગ્રંથાલયના હોસ્ટ એક્સેસ કરવાની છૂટ આપે છે.

- (c) **Access through Database** : માહિતીનો એક્સેસ ડિજિટલ સ્વરૂપમાં ઉપયોગ અને પ્રક્રિયા એ અત્યારે નવો ખ્યાલ છે કેટલાક પ્રકાશકો વર્ષો માટે તેમની વિષયવસ્તુ ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં ઉત્પાદન કરે છે. ઉપભોક્તા ડેટાબેઝ દ્વારા જર્નલ્સના લેખોને શોધી શકે છે.

◆ ઈ-જર્નલ્સના ફાયદાઓ :

ઈન્ટરનેટના ઉદ્ભવ સાથે ઈ-જર્નલ્સના પ્રકાશનમાં ગ્રંથાલયો અને ઉપભોક્તા સમૂહના નીચે મુજબના ફાયદા થયા છે.

- (1) જર્નલ્સની મુદ્રિત આવૃત્તિ કરતાં તેનું પ્રકાશન અને વહેંચણી ઝડપી બની છે.
(2) જર્નલ્સમાં ઓડિયો, વિડિયો, ડિસ્ક શક્ય બને છે.
(3) ઘણા બધા સર્ચ એન્જિન મારફતે સંબંધિત લવાજમ પ્રક્રિયા અને પુનઃપ્રાપ્તિ થઈ શકે છે.

- (4) સંબંધિત લેખનું ડાઉનલોડિંગ અને પ્રિન્ટીંગ તેના અંતિમ ઉપભોક્તા સુધી શક્ય બને છે.
- (5) ઈ-જર્નલ્સ ગ્રંથાલયની ઘણી બધી સમસ્યાઓનું નિવારણ કરે છે જેમ કે જગ્યા, ગોઠવણ, ખોવાયેલ અંકો, ખોવાયેલ પાનાઓ અને પાનાનું કટીંગ વગેરે.
- (6) એક કરતાં વધુ વ્યક્તિઓ લોકલ નેટવર્કની મદદથી એક્સેસ કરી શકે છે.
- (7) Hyperlink ની સુવિધા પૂરી પાડે છે જેમ કે સંબંધિત લેખો તેમજ અન્ય ઉપયોગી સ્ત્રોતોની લીંક પૂરી પાડે છે.
- (8) જર્નલ્સની જાળવણી અને સંરક્ષણની સમસ્યામાં મદદ કરે છે.
- (9) મુદ્રિત આવૃત્તિઓ કરતાં તેના પ્રકાશનની કિંમત ઓછી હોય છે.
- (10) ઈલેક્ટ્રોનિક માધ્યમમાં નવા જર્નલ્સના અંકો અંગે સજાગ કરે છે.

◆ ઈ-જર્નલ્સના ગેરફાયદાઓ :

ઈ - જર્નલ્સની વધતી સંખ્યાની સાથે તેની મર્યાદાઓ પણ છે. ઈન્ટરનેટના ઉદ્ભવને લીધે છે. ઈ-જર્નલ્સના ઉપયોગમાં નીચેના પરિબળો અસર કરે છે.

1. **No Ownership** : મુદ્રિત જર્નલ્સમાં ગ્રંથાલય અથવા વ્યક્તિ તેનો માલિક બને છે જે જર્નલ્સમાં શક્ય નથી માટે ગ્રંથાલય પાસે અથવા 'ગ્રંથાલય પાસે નથી' એવો ખ્યાલ ઈ-જર્નલ્સ માટે અસ્તિત્વમાં આવ્યો છે. ઈ-જર્નલ્સના ખ્યાલમાં માલિકી નહીં પણ તે એક્સેસ કરવાની છૂટ આપે છે. ઘણા બધા પ્રકાશકો ઈ-જર્નલ્સનો નિભાવ મર્યાદિત સમય માટે કરતાં હોય છે પરંતુ વધારાનો ચાર્જ ચૂકવી તેને એક્સેસ કરી શકાય છે.
2. **Infrastructure** : લવાજમ ભરનાર માટે ઈ-જર્નલ્સ એક્સેસ કરવા, ડાઉનલોડ કરવા સાચવવા માટે જરૂરી કમ્પ્યુટર સગવડ સાથે જરૂર પડે છે પરંતુ તમામ ગ્રંથાલયો અથવા ઉપભોક્તા માટે શક્ય નથી. ઈ-જર્નલ્સના ઉપયોગ માટે આ અંગેનું બંધારણ, નેટવર્ક જોડાણ અને પ્રિન્ટીંગ અંગેની કિંમત જુદી જુદી હોય છે.
3. **ARCHIVINE** : અત્યારે ઘણા ગ્રંથાલયો નવી ટેકનોલોજી સાથે અપડેટ હોતા નથી તેમાંની કેટલીક સમસ્યાઓ અસમર્થ છે. ઈ જર્નલ્સના સંગ્રહ અને જાળવણી માટે વિશાળ માત્રામાં ડેટા સંગ્રહ કરી શકે તેવી ડિસ્ક હોવી જોઈએ પરંતુ આ સંદર્ભમાં ગ્રંથાલયોની મર્યાદા છે જો ડેટાનો સંગ્રહ પુનઃપ્રાપ્તિ અને માંગ આધારિત પ્રિન્ટીંગ પુનઃપ્રાપ્તિ સોફ્ટવેરનું પૂનરાવર્તન વગેરે સમસ્યાઓ ગ્રંથાલયોની સામે આવે છે.
4. **Standardization** : ઈ-જર્નલ્સના પ્રકાશનમાં તેના સ્વરૂપ અને તેની પ્રક્રિયા માટે સોફ્ટવેર માટે માનાંકનો અભાવ છે ઘણા બધા ઈ-જર્નલ્સમાં પેજ નંબરની સમસ્યા જુદા જુદા કમ્પ્યુટર ડિસ્કવેમાં રહે છે. આ અંગે ગ્રંથાલયના કર્મચારીઓ અને ઉપભોક્તા માટે જરૂરી તાલીમ બને છે. જે સમસ્યાના નિવારણ અને સમયનો બચાવ કરે છે.
5. **Acceptibility** : ટેકનોલોજીના સંશોધન અને વિકાસ ઝડપી હોવા છતાં ઘણા લોકો મુદ્રિત માધ્યમ તરફી હોય છે. માટે ગ્રંથપાલો, લેખકો અને ઉપભોક્તાઓ વગેરે ઈ-જર્નલ્સનો સ્વીકાર કરતા નથી. ઈ-જર્નલ્સના વધુ ઉપયોગ થાય એ માટે હજુ ઘણો સમય લાગશે.
6. **Modes of Subscription** : ગ્રંથાલયો દ્વારા મુદ્રિત જર્નલ્સ મેળવવામાં ભાવપત્રક, અંકનો નમૂનો અને મૂલ્યાંકન જેવી પ્રક્રિયાની પસંદગી કરવામાં આવે છે. ઘણા બધા ઈ-જર્નલ્સના પ્રકાશકો અમુક મર્યાદિત સમય માટે ઈ-જર્નલ્સની ટ્રાયલ આવૃત્તિ આપે છે. વિક્તેતાઓને તેમના મત મુજબ તે અંગે ફેરફાર કરે છે. ઉપભોક્તા જો ઈચ્છે તો તે ઈ-જર્નલ્સની કિંમત ચૂકવવાની રહે છે.
7. **Scrolling** : કમ્પ્યુટર એક જ સમયે સંપૂર્ણ પેજ ડિસ્પ્લે કરી શકતું નથી માટે Screen Scrolling ની જરૂરિયાત રહે છે જે વાચક માટે સુંસગત નથી. ડિઝિટલ પ્રલેખ માટે તમે એક્સેસ કર્યા સિવાય બ્રાઉઝીંગ અશક્ય છે.

8. **Bibliographic Control** : વાગ્યમયસૂચિગત અંકુશ ઈ-જર્નલ્સ માટે વાગ્યમયસૂચિગત અંકુશ અશક્ય છે. ઉપભોક્તા માટે કોઈ ચોક્કસ જર્નલ્સના પ્રકાશન વિશે તેમજ નેટવર્ક વિશે જાણતાં કાર્ય છતાં પણ તેની આલેખની સમસ્યા ઊભી કરે છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

(15) e. Journals ના Access મોડેલ કયા કયા છે ?

નોંધ : (1) નીચે આપેલ જગ્યામાં તે તમારા જવાબ લખો

(2) આ એકમનાં અંતે આપેલ જવાબો સાથે તમારો જવાબો તપાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.7.3 ઈ-ઝાઈન (E-zine)

ઈ-ઝાઈન એ ઈ-મેઈલ મેગેઝિન, ઓનલાઈન પબ્લિકેશન અથવા ઈલેક્ટ્રોનિક સમાચારપત્રક/સામયિક છે કે જે સરળ રીતે સમાચારપત્રક છે કે જે ફાઈલ સર્વર પર સ્ટોર થયેલ હોય છે. ઈ-મેઈલ અને ઓનલાઈન વિસ્તૃત કે વપરાયેલ છે હાલમાં ઈ-ઝોન એ હજારોની સંખ્યામાં જુદા - જુદા વિષયો માટે ઈન્ટરનેટ પર કોઈપણ પ્રકારના ચાર્જ વગર પ્રાપ્ય છે તેમાંના કેટલાક ઈ-ઝોન ના હોવાથી તે વિવિધ મુલાકાતીઓને સંપર્કમાં રાખી શકે છે. તેમજ રોજિંદા ગ્રાહકો કે જે ઈન્ટરનેટના માધ્યમથી માર્કેટીંગમાં મદદ કરે છે. તેમાંના બધા સંપર્કનો મોટો ડેટાબેઝ તૈયાર કરે છે. વધુમાં તે પ્રસ્તુત કર્તા જાહેરાત અને વર્ગીકૃત જાહેરાતોના વેચાણ દ્વારા સરસ આવક પણ લઈ શકે છે. કોઈપણ વ્યક્તિ ઈ-ઝોનને તદ્દન મફત પ્રકાશિત કરી શકે છે. તેમાંના કેટલાક સર્વર જેવા કે જે ઈ-ઝોનનું કોઈપણ મૂલ્ય વગર અને લવાજમની વિનંતી વિના હોસ્ટીંગ માટેની છૂટ આપે છે આપેલા લિસ્ટ સર્વરમાંથી કોઈપણ ઉપયોગ કરવા, ફક્ત સાઈનઅપ અને તરત જ લિસ્ટ બનાવવાનું રહે છે તે ઈ-મેઈલ એક્સ સાથે subscribe/ unsubscriber કરવા માટે તેમજ લિસ્ટ Oaner નું ઈ-મેઈલ એક્સ પૂરું પાડે છે આ બધુ તદ્દન મફત છે તેની એક ખામી એ છે કે તે દરેક પોસ્ટિંગ તેની સેવા માટે જાહેરાત ધરાવે છે. ખરેખર આ મોટી સેવા માટે તદ્દન નાની રકમ ચૂકવવી પડે છે.

Garbl's Writing Resources Online	http://pweb.netcom.com/~garbl1/writing.html
Rules of Writing	http://www.junketstudies.com/rulesofw/
Exploring English	http://www.shared-visions.com/explore/english/
Simpler Words And Phrases	http://www.smartbiz.com/sbs/arts/tp15.htm

(A) ઈ-ઝોનની વિષયવસ્તુ : એક ગુણવત્તાયુક્ત ઈ-ઝોન ઓછામાં ઓછી થોડાક કાયદેસર વિષયવસ્તુ ધરાવતું હોવું જોઈએ. લખવાની ટેવ વિકસાવવા માટે તમારી લખવાની તેમજ વ્યાકરણનું કૌશલ્ય અને પ્રસ્તુતીકરણની પધ્ધતિ સુધારે છે કેટલીક સાઈટના નામ અહીં આપ્યા છે.

E-ZineZ.com	http://www.e-zinez.com/
Marketing & Advertising Super-site	http://dmunley.com/
BizWeb2000	http://bizweb2000.com/articles.htm
Success Doctor	http://success-doctor.com/archive.htm
IdeaMarketers	http://www.ideamarketers.com/

વધુમાં પ્રકાશન માટે કેટલાક સ્ત્રોતોમાંથી મફત વિષયવસ્તુ મેળવવામાં આવે છે. કોઈપણ લેખનો ઉપયોગ કરતા પહેલા લેખકની આવશ્યક પરવાનગી તેમજ કોપીરાઈટની સમસ્યાને ટાળે છે. મોટાભાગના પ્રકાશન માટેના લેખો તદ્દન મફત જ્યાં સુધી લેખક શાખ અથવા સંદર્ભ પેટે હશે ત્યાં સુધી ઈ-ઝોનમાં ઉપયોગ કરી શકશે. વિના મૂલ્યે વિષયવસ્તુ મેળવવાની નીચે મુજબ વેબસાઈટો ઉપયોગી છે.

- (B)** વિષયવસ્તુ : ઈ-ઝોન એ એવા વિષયક્ષેત્ર પર પ્રકાશ પાડવો જોઈએ કે જેમાં વધારે જ્ઞાન જોડાયેલું હોય. તેણે વેબસાઈટની થીમ પર પ્રકાશ પાડવો જોઈએ દા.ત. જો તમારી વેબસાઈટ ઈન્ટરનેટ માર્કેટીંગ સંબંધિત હોય તો તમારું ઈ-ઝોન પ્રાણીઓ અને પાલતુઓ પર પ્રકાશ પાડતું ન હોવું જોઈએ કે પછી તમે તેને ઈન્ટરનેટ માર્કેટીંગ પર લાવવા માંગતા હોવા જોઈએ.
- (C)** શિર્ષક : તમારા ઈ-ઝોનનું શિર્ષક એ તમારા દ્વારા લેવામાં આવેલો ખૂબ મહત્વનો નિર્ણય છે. શિર્ષક Expressive catchy અને યાદીની શરૂઆતમાં મૂકવા માટે આયોજન થયેલું હોવું જોઈએ. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો તેનું શિર્ષક પ્રાસ્તાવિક અને કાયમી લવાજમ ભરનારને, પ્રકાશન શા વિષે છે તે જણાવતું હોવું જોઈએ. તે પ્રકાશનને નીચે આપેલા પ્રકાશનો કરતા વધારે મહત્ત્વ આપે છે. સંભવિત લવાજમ ભરનાર ઈ-ઝોનને એકવાર જોશે અને લવાજમ ભરવા માટે આકર્ષશે.
- (D)** આવૃત્તિ : ઈ-ઝોન પ્રકાશનની આવૃત્તિ, લવાજમ ભરનારે નક્કી કરેલી તમામ બાબતોને આધારે નક્કી થશે. ઉદાહરણ શરૂઆતમાં તે કદાચ માસિક અને કદાચ વધીને પંદર દિવસે અથવા સપ્તાહે જ્યારે તેની જરૂરિયાત ઉભી થશે તે પ્રમાણે પ્રકાશિત થશે.
- (E)** કદ : ઈ-ઝોનનું કદ મુદ્દે વિવાદસ્પદ છે જો ઈ-ઝોનની વિવાદસ્પદ છે જો ઈ-ઝોનની વિષયવસ્તુ વધારે સારી ગુણવત્તાવાળી હશે તો કદ મોટા વિવાદસ્પદ છે જો તેનું કદ મોટું હોય તો લવાજમ ભરનારને ડાઉનલોડ કરવામાં સમસ્યા થઈ શકે છે.
- (F)** વેબસાઈટ : ઈ-ઝોનની પોતાની વેબસાઈટ હોવી એ ખૂબ જ જરૂરી છે તેના ઘણા ફાયદા છે જેવા કે તેની પોતાની વેબસાઈટ તમને વેબસાઈટના મુલાકાતીઓ આપશે અને જેમાં ખરેખર તમારું પ્રકાશન શા માટે છે તેની માહિતી મળશે. જે આવનારી આવૃત્તિ, મત, સંગ્રહ અને લવાજમ પેટે આ તમામ બાબતો મુલાકાતીઓ સરળતાથી લવાજમ ભરી શકે તે માટે મદદ કરી શકશે.
- (G)** શૈલી અને આકાર : ઈ-ઝોનનો દેખાવ તેની સફળતા આંકવા માટે એક મહત્વની બાબત છે. લવાજમ ભરનાર ગ્રાહકો મેળવવા એ સરળ ભાગ છે તેમને સાચવવાનો બોજો એ સામાન્ય કામ છે. ઈ-ઝોનની સફળતા વ્યવસાયિક લખાણ, વ્યવસ્થિત ગોઠવણ, વિષયવસ્તુનું મુદ્દાસર પ્રકાશન મળે છે.

સમાચારપત્ર લખવા માટે રોજિંદા word processors નો ઉપયોગ કરવો એ સારી પસંદગી નથી અને ઈ-ઝોન આકારની બાબતમાં તેના કરતા સારું છે. Notepad એ સારું લખાણ લખવા માટે પુરતું છે જે સરળતાથી પ્રાપ્ય છે બીજી અગત્યની બાબત લીટીની લંબાઈ છે. જો શબ્દની લીટીઓ બહુ મોટી હોય તો શબ્દોનો અમુક ઈ-મેઈલ પ્રોગ્રામ કે જે લાંબી શબ્દની લીટીઓ દર્શાવવા માટે સક્ષમ નથી તેઓ જુદી રીતે (તૂટેલી લીટીઓ) વડે જ્યારે તમે શબ્દ લખવાનું શરૂ કરો અને 65 અક્ષર લાંબી પછી લખાણ દેખાય છે. લવાજમ ભરનારે નમૂનાપ્રત સમીક્ષા સાથે ગોઠવણી તે ખૂબ જ જરૂરી છે આ રીતે પ્રકાશન કરવાથી કોઈપણ પ્રકારના પ્રશ્નો સુધારવાનું સરળ બની રહેશે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

(16) e-zone વિશે ટૂંક નોંધ લખો.

- નોંધ : (1) તમારો જવાબ નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો
(2) આ એકમના અંતે આપેલ જવાબ સાથે તમારો જવાબ સરખાવો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

10.7.4 ઈલેક્ટ્રોનિક થીસીસ અને ડિઝરટેશન (Electronic Theses and Dessertation)

ઈલેક્ટ્રોનિક થીસીસ અને ડિઝરટેશન એ એક વિવરણાત્મક પ્રલેખ છે કે જે અનુપરંપરાગત અભ્યાસક્રમ અથવા સંશોધન ઉપાધિ માટે વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ સંશોધનકાર્ય છે તે મશીન સ્વરૂપમાં અને વૈશ્વિક પુનઃપ્રાપ્તિ થઈ શકે તે રીતે, રજૂ કરવામાં આવે છે તે સંબંધિત પ્રોજેક્ટ અહીં રજૂ કરવો જોઈએ. Networked Digital Library of Theses and Dissertation (NDLTD) એ વિશ્વના મહાવિદ્યાલયો વચ્ચેનું સહકાર્ય છે જે ETD (Electronic Theses and Dissertation) નું સર્જન, સાચવણી અને પ્રક્રિયા કરે છે. ઈ.સ. 1996 ની શરૂઆતથી ઘણા મહાવિદ્યાલયો આમાં જોડાયા છે તેમજ મહત્વની સંસ્થાઓ ડિજિટલ પબ્લીશીંગ અને માહિતી પ્રક્રિયા અંગેની તાલીમની શરૂઆત કરી છે. NDLTD નું તાલીમ કાર્યક્ષેત્રએ ચાલુ છે. આ અંગેના હાલના સંશોધનો ખ્યાલ યુનિયન કેટલોગ બનાવવાનો છે જે માહિતી પુનઃ પ્રાપ્તિના હેતુથી પૂરા પાડવામાં આવશે. ભાગીદારીમાં સૂચિકરણની મર્યાદાને લીધે NDLTD એ ડેટા મેળવવા માટે Open Archives Intiaves Metadata Harvesiting Protocol (OAI-PMH) નો સ્વીકાર કર્યો છે જે ETDMS format મા પ્રાપ્ય છે. અને control Pertaલ થી એક્સેસ થઈ શકે છે. આંતરરાષ્ટ્રીય સભ્યો દ્વારા NDLTD પ્રોજેક્ટની મદદથી થીસીસ અને ડિઝરટેશનની સહભાગીદારી શક્ય બની છે.

અગાઉ દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે ETD એ કોઈપણ word pcessior or document preparation system મલ્ટીમિડીયા ઓબજેક્ટનો ઉપયોગ કરે છે. ETD ઓછું ખર્ચાળ, જગ્યા, ધૂળની સમસ્યા વગેરે ફાયદાઓ ધરાવે છે. www. ની મદદથી કોઈપણ ઉપભોક્તા કોઈપણ સ્થળે તેનો ઉપયોગ કરી શકે છે. ETD માટેની ઘણી વેબસાઈટ નીચે મુજબ છે.

- <http://www.theses.org>
- <http://vidhyanidhi.org.in>
- <http://ohiolink.edu/eld>
- <http://etd.iisc.ernet.in>
- <http://www.unesco.org/webworld.etd/contribution.html>
- <http://scholar.lib.vt.edu/thesis>
- <http://www.more.edu.sg>

10.7.5 ઈ-સંદર્ભો સ્ત્રોતો (E-Reference Sources)

જુદી જુદી વેબસાઈટો પર હજારો સંદર્ભસ્ત્રોતો પ્રાપ્ય છે કેટલાક વિક્રેતાઓ અને પ્રકાશકો તેમની વેબસાઈટ પર જુદા જુદા સંદર્ભસ્ત્રોતો પૂરા પાડે છે જેવા કે ડિક્શનરીઓ, વાર્ષિકીઓ, શબ્દકોશો વગેરે તે તમામ સ્ત્રોતોનું મૂલ્યાંકન અશક્ય છે તેમાંના કેટલાક આ મુજબ છે.

Atases & maps	http://www.atlapedia.com/index.html
Dictionaries online	http://www.dictionary.com
	http://www.m-w.com
	http://www.dict.leo.org
	http://www.battleby.com
	http://humanities.uchicago.edu/forms-unrest/webser_form.html
	http://www.answer.com/reference.com
Directories online	http://www.people.yahoo.com
Encyclopedias online	http://www.eb.com
	http://www.mhreference.com/EST/est.html
Handbooks online	http://www.ntu.edu.au,etc
Thesaurus online	http://humanities.uchicago.edu/forms-unrest/ROGET.html
Quotations online	http://www.columbia.edu/acis/vartleby/bartlett/
Yearbooks online	http://www.uia.org

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

(17) તમારા મતે ETD એટલે શું ? કેટલીક સાઈટના નામ આપો.

નોંધ : (1) નીચે આપેલ જગ્યામાં તે તમારા જવાબ લખો

(2) આ એકમનાં અંતે આપેલ જવાબો સાથે તમારો જવાબો તપાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.7.6 અન્ય પ્રકારના ઈ-પ્રલેખો (Other Types of Documents)

અગાઉ ઈલેક્ટ્રોનિક બુક POD (પ્રિન્ટ ઓન ડિમાન્ડ), ઈ-ઝીન અથવા ઈ-પબ્લિશીંગ મોડેલનો ખ્યાલ સ્પષ્ટ કર્યો. ઈ-પબ્લિશીંગ વધુ પ્રકારે નજીકના ભવિષ્યના વિકાશ થયો છે. તેમાંના મહત્વના બે નીચે મુજબ છે.

- (1) ડિજિટલ કન્ટેન્ટ : ડિજિટલ કન્ટેન્ટ એ નવલકથાની ઈલેક્ટ્રોનિક વહેંચણી તરીકે ઓળખાય છે કે જે બુક લંબાઈ કરતાં ટૂંકી, અકલ્પિત, પ્રલેખો અને અન્ય પ્રકારનું ટૂંકું લખાણ છે. ડિજિટલ કન્ટેન્ટના પ્રકાશકો ગ્રાહકોને ડાઉનલોડ મારફતે અથવા વાયરલેસ સાધન દ્વારા તે અંગેનું ટૂંકું કાર્ય પૂરું પાડે છે. ડિજિટલ કન્ટેન્ટ માટે pdf,xml, HDML, WAP અને અન્ય પ્રકારની ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ થાય છે. પ્રકાશકો માટે ડિજિટલ કન્ટેન્ટના ડેટાની વહેંચણી કોઈપણ કાર્યની કોઈપણ પ્રકારની નકલ અને વેચાણ માટે સુરક્ષિત છે. વાયરલેસ કન્ટેન્ટ માટેનું બજાર કે જે Phones, handheld, micro waves and clothes નો વિકાસ ડિજિટલ કન્ટેન્ટ માટે થઈ રહ્યો છે. હકીકતમાં મીડિયા કંપનીઓ અને પ્રકાશકો આગળ વધારામાં ધીમી ગતિએ છે.
- (2) ઈલેક્ટ્રોનિક ઈન્ક : ઈલેક્ટ્રોનિક ઈન્કએ વિકસીત ટેકનોલોજી છે કે જે જેણે મુખ્યત્વે મીડિયા અને પ્રકાશન ઉદ્યોગને અસર કરી છે ઈલેક્ટ્રોનિક ઈન્ક ન્યુઝપેપર અથવા પુસ્તક બનાવી

શકે છે જે તેની જાતે અપડેટ થાય છે. આ ટેકનોલોજી માટે billboard, કાપડ, દિવાલો અને ઘરનો પણ ઉપયોગ કરી શકાય છે જેમ કે તમારી પાસે Billiboard છે કે જે જુદી જુદી જાહેરાતનું પુનરાવર્તન કરે છે અને મેઈલમાં એક કુપન મેળવે છે જેમા તદ્દન અપડેટ સાથેની ઓફર છે. મીડિયા કંપનીઓ માટે આ શક્યતાઓ નિરંતર છે કેટલાક દિવસો પછી સમાચારપત્રો તેની જાતે અપડેટ થશે. ઈ-ઈન્ક કોર્પોરેશન અને ઝેરોક્ષ આ બંને કંપનીઓ આ ક્ષેત્રમાં વિકાસ કરી રહી છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

(18) ઈલેક્ટ્રોનિક્સ - ઈન્ક વિશે ટૂંકનોંધ લખો.

નોંધ : (1) તમારો જવાબ નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો.

(2) આ એકમના અંતે આપેલ જવાબ સાથે તમારા જવાબ સરખાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.8 ઈ-ડોક્યુમેન્ટની કિંમતના ધોરણો (PRICING OF E-DOCUMENTS)

આપણે એ શીખી ગયા કે ઈ-બુક્સ એ ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપ છે જેને આપણે ગ્રાહકને ડિજિટલ સ્વરૂપમાં આપીએ છીએ એવી ઘણી બધી સગવડો વિકસાવવામાં આવી છે જે ગ્રાહકને વાંચવા માટે ઈ-બુક્સ સરળ બનાવી દે છે. ખાસ પ્રકારના સોફ્ટવેર કે જે પ્રલેખ અને તેની પેજ સ્ક્રીન વાંચવામાં સરળ બનાવી દે છે. જે ઘણી સોફ્ટવેર કંપની દ્વારા વિકસાવવામાં આવે છે. જે ધોરણ ઈ-બુક સોફ્ટવેર તરીકે ઓળખવામાં આવે છે અને જે ઈ-બુક્સ માટે માનાંક સ્વરૂપ તરીકે વિકસીત પણ PDF જેવા બીજા સ્ટાન્ડર્ડ પણ અસ્તિત્વમાં છે. ઈ-બુક્સ માટેનું જે માર્કેટ છે તે ખૂબ જ વિકસીત અને સક્ષમ છે. તેમ છતાં અમુક વેચનાર લોકો એવો મત ધરાવે છે. કે મુદ્રિત પુસ્તકનો વિચાર દૂર રાખવાનું માને છે અને તેને બદલે ઈલેક્ટ્રોનિક રીડરમાં માને છે. અમુક વર્ગ અને લોકો ઈ-બુક્સ ખરીદવામાં ફાયદાઓને ઓળખે છે. પેપર બુક્સ કરતાં ઈ-બુક્સ શું ફાયદા ધરાવે છે. લોકો બુક ડાઉનલોડ કરવામાં આનંદ અનુભવે છે જેમ કે Portable Reader ની માફક. ઈ-બુક્સનો આ સામે પહેલેથી જ ટ્રેન્ડ બની ચૂક્યો છે. ઈ-બુક્સનું બજાર કલ્પનાશક્તિ કરતાં ઝડપથી વિકસી રહ્યું છે કારણ કે આગળ પડતાં પ્રકાશકો અને ટેકનોલોજી કંપની ઈ-બુક્સ ટેકનોલોજી પાછળ ઘણા બધા પૈસા મેળવી રહ્યું છે. એ જોવાનું હજુ બાકી છે તેમ છતા ખરેખર કઈ ઈલેક્ટ્રોનિક સાધનો ફેસીલીટી અને ક્યાં સોફ્ટવેર સફળ થશે અને લોકોને ઈ-બુક્સ માટે કેટલો સમય લે છે.

(એ) E-Books Printing :

ઘણા બધા પરિબળો છે કે જે નક્કી કરે છે કે ઈ-ડોક્યુમેન્ટની કિંમત શું હોઈ શકે. ઈ-બુક્સ Access model પ્રયત્નો આધારિત પસાર થઈ રહ્યું છે અને અમુક પ્રલેખોની કિંમતનો આધાર નીચેના પરિબળ ઉપર સ્વીકારવામાં આવે છે.

- (1) છાપકામની માંગ પર
- (2) મહિનાના લવાજમ ફી પર
- (3) વિષયવસ્તુનું Free Browsing પર તેના printing સાથે ફી પર
- (4) એક જ વખત અને સતત કોઈ વિષયની ખરીદી ઉપર વધારાની અને વાર્ષિક ફી પર
- (5) માલિકી વગર લવાજમ ફી સાથે અને લવાજમ ફી વગર
- (6) થોડાક ઈ-બુક્સ સેવા પુરી પાડનારો માત્ર લાયબ્રેરી સાથે કામ કરે છે.

(7) એક કંપનીની કિંમત એક ઉપયોગકર્તા માટે કોઈપણ સમયે એકસેસ માટે.

ઈ-બુક્સના અમુક પ્રકાશકોને તેમની પોતાની નક્કી કરેલી Printing formula હોય છે. દા.ત. Net Library ની એક વખત ફ્રિ પ્રિન્ટ માટેની 155% જેટલી હોય છે. જેવી કે Addison welsay professional, cisco press, O'Reilly, Reachpit press, prentice hall વગેરે દ્વારા પોઈન્ટર સીસ્ટમ સાથે એક ઘણા બધા યુઝર સાથે ઈ-લાયબ્રેરી ઘણું બધું પુરુ પાડે છે. જે વાર્ષિક ફી પર આધારિત હોય છે પરંતુ તે ચાર્જ માત્ર જે તે વિષયની નકલ અને પ્રિન્ટિંગ પૂરતો હોય છે.

(b) E-journal Printing :

આ પૈકીની જો કોઈ સૌથી મોટી બાબત જો પ્રકાશક માટે હોય તો તે તેમનો આર્થિક વ્યાજ બચાવવાનો હોય છે જે તેમના પ્રિન્ટિંગ પબ્લિકેશન ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રક્રિયા વડે પુરુ પાડવા માટે વિચારે છે કારણ કે પ્રકાશક ખૂબ જ મહત્વનું રોકાણ કરે છે. ઈ-જર્નલ્સનું ઉત્પાદન માટે તે ઘણી બધી વસ્તુઓનો સમાવેશ કરીને તેમાં આવરી લે છે. પ્રવૃત્તિઓ જેવી કે નજીકના લોકોના મંતવ્ય વ્યવસ્થાપન, ઉમેરો લે આઉટની રચના, ઉત્પાદન, લવાજમ વ્યવસ્થા અને વહેંચણી વગેરે. જે પ્રક્રિયા લગભગ બંને માટે શક્ય હોય છે તે પછી ઈલેક્ટ્રોનિક હોય તો પણ ભલે અને પેપર મીડિયા હોય તો પણ. અમુક લોકો એવું અનુભવતા હોય છે કે ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સની કિંમત પ્રિન્ટેડ આવૃત્તિ કરતાં નીચી ન હોવી જોઈએ. જોલ્સ સરળતાથી વેબ પર પ્રાપ્ત થઈ શકતા હોવા જોઈએ અને તેની કિંમત યોગ્ય હોવી જોઈએ. નમૂનાઓ સાથે સામાન્ય રીતે સંપૂર્ણ લખાણ વિભાગ મુજબ દર્શાવતા હોય છે જેમ કે Publisher portal, aggregator, open Access અને મિશ્ર નમૂના. અમુક printing model જે પ્રાપ્ત છે તે નીચે મુજબ છે.

- (1) **Subscriber one Get Two :** ઈલેક્ટ્રોનિક લવાજમ જર્નલ્સ માટે મોટાભાગના કિસ્સાઓમાં મુદ્રિત જર્નલ્સનો પણ સમાવેશ થયેલ હોય છે. દા.ત. પ્રિન્ટ લવાજમ સાથે ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિ ફી મળે છે અને જે તે ભાવ/કિંમત નક્કી કરેલી હોય છે. તે પ્રિન્ટ લવાજમ પર હોય છે.
- (2) **Compuslicensing :** ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશક ચોક્કસ કિંમત પર બહોળું અને અસીમિત એકસેસ પુરુ પાડે છે. દા.ત. Elsevier Sciences
- (3) **Bundled Subscriptions :** અમુક ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશક તેમના ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ અને બીજા પ્રકાશન માટે સમગ્ર રેન્જ એકસેસ માટેની પુરી પાડે છે. દા.ત. IEEE/IEE Electronic Library (IEL) અને ACM Digital Library તેમની સમગ્ર સાઈટ લવાજમ ભરવા માટે પૂરી પાડે છે. જે ચોક્કસ કોઈ જર્નલ્સ માટે અને સંપૂર્ણ સેટનાં લવાજમ બંને પર આધારિત હોય છે જે ચોક્કસ કોઈ જર્નલ્સ માટે અને સંપૂર્ણ સેટનાં લવાજમ બંને પર આધારિત હોય છે. તેવી જ રીતના Academic Press તેમનાં બધા જ જોલ્સ તેમની સાઈટ ઉપર દર્શાવે છે.
- (4) **Pay per Look :** પ્રકાશકો અને સંયોજકો એ એક પ્રયોગની શરૂઆત કરી હતી કે તેમનાં નમૂના દ્વારા કે જ્યાં જે તે ઉપયોગકર્તા જે તે ડેટાબેઝ ઓનલાઈન મેળવી શકે તે પણ ઉપયોગી ફી સાથે, રસ મૂલમના લેખોની ઓળખ અને તેનો full text per book આધારિત લેખનું સંપૂર્ણ લખાણ મેળવી શકે છે.
- (5) **Electronic Only :** કેટલાક પ્રકાશકો અને સંયોજકોએ એવી ઓફરની શરૂઆત કરી જે કે તેઓ માત્ર જર્નલ્સનું ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિ જ પૂરી પાડશે તે પણ ડિસ્કાઉન્ટ સાથે.
- (6) **Conortium Licensing :** Conortium એ ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશકો Conortia તરીકે ગ્રંથાલયોને લવાજમની ઓફર કરે છે. Conortia ગ્રંથાલયો દ્વારા વિશાળ પ્રમાણમાં ઉપયોગ થાય છે. ઉદાહરણ તરીકે INDEST (India National Digital Library in Science and Technology) એ ભારતમાં આ સેવા પૂરી પાડે છે. જે IITs, IIMs, NITs and RECs ને આવરે છે.
- (7) **National Licensing :** National Licenses એ ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશકો સાથે તેના મુખ્ય સંગ્રહનો કરાર કરી શકે છે. Singapore, Taiwan and UK એ કેટલાક full text resouces and National Licenses નું આયોજન કરે છે.

10.9 ઈ - પ્રકાશનના અદ્યતન પ્રવાહો (CURRENT ISSUES IN E-PUBLISHING)

10.9.1 Commissioning and Peer Review : (શરૂઆત અને પીઅર સમીક્ષા)

ધંધાકીય પ્રકાશકો વટાવકાર્ય માટે જવાબદાર છે કે જ્યાં તેઓ પ્રકાશન ગુણવત્તામાં માને છે. તેઓ એવું માને છે કે ગ્રાહકોની આશાઓને અનુસરવું જોઈએ. ઘણા બધા કિસ્સામાં વાચકોને પુસ્તકો પુરા પાડવા માટે પ્રકાશકો પર આધાર અથવા વિશ્વાસ રાખે છે કે તેનો મોટા ભાગ સારી રીતે લખાયેલો અને ગુણવત્તાયુક્ત હશે. ઈન્ટરનેટ લેખકોને તેના સ્થળ સાથે પ્રકાશક કાર્ય સહિત માહિતી આપે છે અને કેટલાક લેખકોને પોતાના કાર્યના પ્રકાશન જાતે કરવા પ્રકાશન કરારની છૂટ આપે છે પણ ઉપભોક્તાઓ જાણીતા લેખકોમાં રસ ધરાવશે નહિ. કેટલાક ઈ-બુક્સ લેખકો પોતાના કાર્યને જાતે પ્રકાશિત કરવા તરફ દિશા ચીંધી છે. લેખકો સ્વ પ્રકાશન કરે છે અને ઈ-બુક્સના વેચાણ, પ્રકાશકોના ઈતિહાસને સાબિત કર્યો છે જેમાના ઘણા બધા મુદ્રિત પુસ્તકોના વેચાણની બાંધધરી આપે છે કારણ કે લેખકો હંમેશા તે અંગે ઉત્તેજિત હોય છે. સત્તા, સમયમર્યાદા અને ગુણવત્તાએ ઈ-પબ્લિશીંગના ચાવીરૂપ ક્ષેત્ર છે તબીબી પ્રકાશનના વિશિષ્ટ ક્ષેત્રે જેમાં ખોટી માહિતી હોનારત સર્જી શકે છે. Peer review એ ઔદ્યોગિક પ્રકાશકોને માહિતીની ચોકસાઈમાં મદદ કરે છે.

10.9.2 સંપાદન અને પ્રૂફ રીડિંગ (Editing and Proofreading)

ડીટીપી જેસ્કટોપ પબ્લિશીંગને લીધે ઘણા બધા પ્રકાશકો પરંપરાગત સંપાદન અને ચકાસણીનું કાર્ય યાંત્રિક રીતે કરતા થયા છે. મલ્ટીમિડીયા ક્ષેત્રે texts, book design, typesetting and analogous સરળતાથી શક્ય બન્યું છે તેણે સંપાદકના કાર્ય અને જવાબદારીઓની ફેરબદલી કરી છે લેખક સંપાદક પદનાં સંબંધમાં ઈ-મેઈલ ઝડપી, પ્રત્યક્ષ પ્રત્યાયન અને ડિજિટલ, પ્રિન્ટ રેડી ફાઈલ્સ, લેખકના ભૌગોલિક સ્થળની ફેરબદલીની છૂટ આપે છે પુસ્તકો અને જર્નલ્સના ઉત્પાદનની સમયમર્યાદા ઘટાડે છે અને પ્રકાશકો લેખકના પ્રકાશન કાર્યને સરળ રીતે પ્રકાશિત કરી શકે છે કે જે Remote Location છે આ અંગેના નકારાત્મક ખ્યાલ એ Editing અને Proofreading નો સ્વ-પ્રકાશનને કારણે Editing and Proof Reading ના માનાંકોમાં ઘટાડો થયો છે.

10.9.3 ડિઝાઈન અને ટાઈપ સેટીંગ (Design and Typesetting)

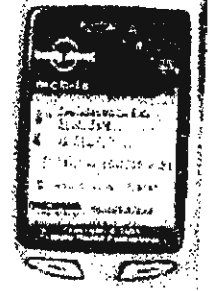
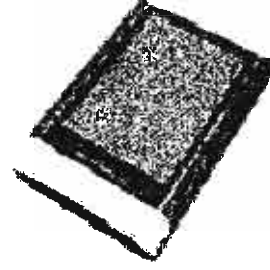
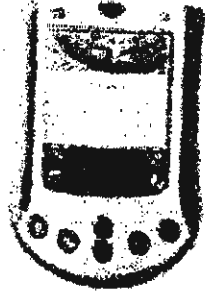
DTP ની શોધને પરિણામે ડિઝાઈનર અને ટાઈપસેટરના ફાળામાં પ્રકાશન ક્ષેત્રે બદલાવ આવ્યો છે સ્વ - પ્રકાશનના યાંત્રિકરણ એ ઉપયોગમાં સરળતા નોંધી છે જે પાછળના સમયમાં ડિઝાઈનર અને ટાઈપસેટર પરંપરાગત રીતે કાર્ય કરતા હતા. Auto pagination, copy and paste, search and replace કાર્યો, live tables of contents and indexes, cross referencing, spell checking વગેરેને પરિણામે યોગ્ય સ્વરૂપમાં તેમનું કાર્ય ઓનલાઈન રીતે મૂકવામાં સરળતા પ્રાપ્ત થઈ છે. સ્વપ્રકાશ લેખકો અને પ્રકાશકો બંને પરંપરાગત પુસ્તકોની text design ની નકલ કરે છે આ બદલાવને લીધે ભવિષ્યમાં ડિઝાઈનર પ્રકાશકો ઈ-પબ્લિશીંગની મર્યાદામાં વધારો કરશે અને તેમની ઈ-ટેક્સની માંગને વધુ કાર્યરત કરશે.

પ્રકાશકો માટે ઈલેક્ટ્રોનિક ડિલિવરીએ Graphics એ Sourcing અને ડિલિવરી પર અસર કરી છે. print ની યોગ્ય ગુણવત્તાયુક્ત image અને figures માટે 300 dpi density આવશ્યક છે પ્રકાશકો તેના કરતાં પણ નીચી density સારુ પરિણામ મેળવવા પ્રાપ્ત કરતાં હોય છે. ઉપરોક્ત પ્રકાશકોને Reprographic houses and designers નો ઉપયોગ ટાળવામાં છૂટ આપે છે કે જેમાં પ્રકાશન ક્ષેત્રે સમય અને ઉત્પાદનમાં સમય અને નાણાં મહત્વનો ફાળો આપે છે. વધુમાં text and graphics files ઓનલાઈન સરળ બની છે.

10.9.4 સેટીંગ (Printing)

પરંપરાગત મુદ્રણ કાર્યએ publishing process ને બદલી ઈ-પબ્લિશીંગ માટેનો ઉદ્ભવ કર્યો છે જેમાં પ્રકાશકોનો પ્રિન્ટીંગમાં મહત્વનો નાણાંનો વ્યય થાય છે તેની સામે વેબસાઈટની પ્રિન્ટ સરળ રીતે સુનિશ્ચિત હોય છે અને text ને pages ની ગેરહાજરીમાં પણ ફેરબદલી કરી શકાય છે. વધુમાં text નો એક ભાગ તેના layout ના બીજા ભાગને અસર કરતો નથી જે મુદ્રિત પુસ્તકમાં શક્ય છે. Roms ની બીજી બાજુ Hyper Text ના વાંચન બે રીતે થાય છે (1) desktop computer પર (2) PDA handheld ના ઉપયોગથી મોટાભાગના પ્રકાશકો તેમના વિષયવસ્તુની રચના ધરના અથવા ઓફિસના

કમ્પ્યુટર પર વાંચી શકે તેવી હોય છે અહીં એ નોંધવું જોઈએ કે વેબ પરના વિસ્ફોટ એ માહિતી મેળવવામાં મુશ્કેલી કરી શકે છે.

બંને પ્રકારના ઉપલોકતા પ્રકાશકોની 'live hyperlinked and Manuscripts's {DF versions 'Flat'' એ મુદ્રિત જર્નલ્સના લેખોની શૈલી અને લે-આઉટ માટે Prefer કરે છે.

ધંધાકીય ઈ-બુક્સ એ portable, handheld PDAs જેવા કે microsoft reader and palm Digital media's e-reader પર વાંચી શકાય છે. Lonely planet એ એક સંદર્ભ પ્રકાશક છે જે ઈલેક્ટ્રોનિક કન્ટેન્ટને બજારમાં મૂકી દે છે જે PDA સાધન દ્વારા જ વાંચી શકાય છે. ઈ-ડોક્યુમેન્ટ્સ રીડર ના અહીં કેટલાક ઉદાહરણો પ્રત્યક્ષ છે.

10.9.5 વેચાણ અને માર્કેટિંગ (Sales and Marketing)

અત્યારના સમયે પ્રકાશકોએ ઈન્ટરનેટનો મહત્તમ ફાયદો મેળવ્યો છે. પ્રકાશકોની Online book ને ગ્રાહકો બુક સ્ટોરને બદલે પ્રત્યક્ષ વેચાણથી મેળવે છે. હાલમાં પુસ્તકો ભાગ્યે જ UPL વિના પ્રકાશિત થાય છે વાચકને પ્રકાશકની વેબસાઈટની પ્રત્યક્ષ નિર્દેશ કરે છે જેથી પ્રકાશકોને ઘણો ફાયદો થાય છે કેમ કે બુક સ્ટોરનો ખર્ચો ટાળી શકાય છે. ડીલ ઘણા પ્રકાશકો marketing and publicity તરીકે પુસ્તકના વેચાણ અને તેમની વેબસાઈટ પર Hosting authors ની શરૂઆત અંગે કાર્ય કરે છે પ્રકાશકના જાહેરાત વિભાગ bibliographies, Pre-print excerpts and image online ની જોગવાઈ કરે છે. વેબસાઈટ પર અત્યારે journalists and reviews જે મિડીયા તરીકે વહેંચણી કરે છે. ઘણા પ્રકાશકો ઈન્ટરનેટ પર પુસ્તક ડિસ્ક્સ અને આઈડિયાની તક આપે છે. ઓનલાઈન ફોર્મ્સ અને બુક ક્લબ્સ ઓનલાઈન સાહિત્યને વિભાજન કરે છે જેમાં લોકો પુસ્તકો અંગેની ચર્ચા કરે છે. ઘણી ઓનલાઈન બુક નાણાંકીય રીતે એ પુસ્તકોના વેચાણ માટે ઈન્ટરનેટનો ઉપયોગ સુસંગત રીતે કરે છે આ સંદર્ભમાં cultivarting online forms and book clubs એ ઈ-બુક સ્ટોરના ગ્રાહકોનો નજીક લાવે છે. તેમનું ધ્યાન દોરે છે અને સાઈટ તરફ પાછા ફરવાનું નક્કી કરે છે. કેટલાક પ્રકાશકો તેમની વેબસાઈટ પર વાચકસમુદ્ર માટે નોંધ પ્રકાશિત કરે છે. અત્યારે પ્રકાશકો તેમની વેબસાઈટ તરફ જઈ રહ્યાં છે જે સૂચિને જગ્યાએ knowledge portals તરીકે ઓળખાય છે. અત્યારને પ્રત્યાયન પુસ્તકવિકેતા Amazon.com<<http://www.amazon.com>> છે.

10.9.6 વેરહાઉસ (વખાર) અને વિતરણ (Warehousing and Discription)

અગાઉ દર્શાવ્યું એ મુજબ ઈન્ટરનેટ એ પ્રકાશકને પુસ્તક વેચાણની છૂટ આપે છે. જે વાચક પ્રત્યક્ષ રીતે મેળવે છે. આનાથી પ્રોફાઈલનો વધારો થતો નથી પરંતુ અર્થ એ છે કે પ્રકાશકોને warehousing and Transport cost ની વધારે deal કરવાની રહેતી નથી જે પુસ્તક વિકેતાઓનું તેમના સ્ટોકનો જથ્થો વહેંચવા સક્ષમ નથી. તમામ જથ્થો centrally સંગ્રહ કરી શકાય છે. જેથી warehousing costs ના consolidation ની છૂટ આપે છે. સારી ઈલેક્ટ્રોનિક કન્ટેન્ટ warehousing ની જરૂરિયાતને દૂર કરે છે અને ગ્રાહકને 'at the click' માઉસ બટનની વહેંચણીની છૂટ આપે છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

(19) e-Journals ની કિંમત નક્કી કરવાની અલગ-અલગ પદ્ધતિઓ કઈ કઈ છે ?

- નોંધ: (1) નીચે આપેલ જગ્યામાં તે તમારા જવાબ લખો.
(2) આ એકમનાં અંતે આપેલ જવાબો સાથે તમારો જવાબો તપાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

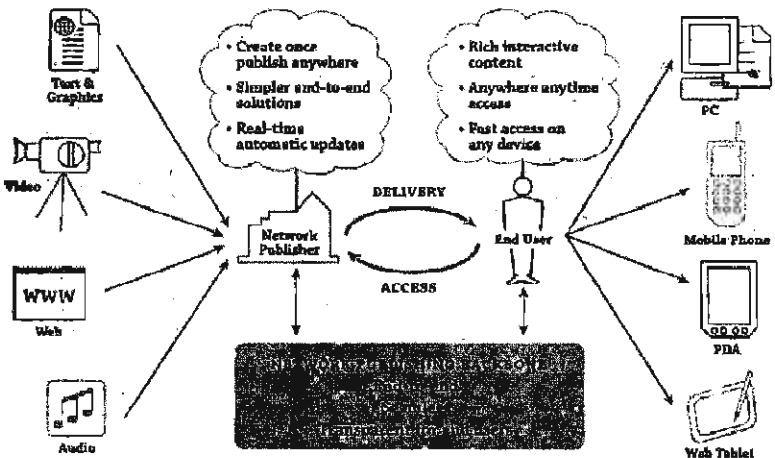
.....

10.10 નેટવર્ક પ્રકાશન (NETWORK PUBLISHING)

નેટવર્ક પ્રકાશન એ પ્રકાશકો માટે ઉદ્ભવિત ખ્યાલ છે કે જે પડકાર તરીકે ઓળખાવે છે નવી માહિતી આર્થિકતા અને ઈન્ટરનેટ આધારિત પદ્ધતિઓના સુધારાના ફાયદા માટે પ્રકાશકોને મદદરૂપ થશે. ઈન્ટરનેટ ઇલેક્ટ્રોનિક મિડિયાનો ઉપયોગ માહિતીનો સંગ્રહ, ફેરબદલી અને માહિતીની વહેંચણીનો વિશાળ પ્રમાણમાં થાય છે તે world wide web જેવી સેવાઓ સાથે સંબંધિત છે.

સમાજ માહિતી આધારિત વધારે બન્યો છે અને ડિજિટલ કન્ટેન્ટ એ માહિતી, નેટવર્ક પબ્લીશીંગના સમાનાર્થી તરીકે વધારે આધાર રાખે છે અને તે જીવંત બાબતોમાં માહિતી ફેરબદલી તરીકે ચાવીરૂપ ભાગ ભજવશે. એમ કહેવામાં કોઈ અતિશ્યાક્તિ નથી કે નેટવર્ક પબ્લીશીંગ ધંધાઓ માટે શેરહોલ્ડરની કિંમત વધારે છે સરકારને અંકુશ કરવામાં મદદ કરે છે અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને તેનો વ્યાપ વધારવામાં, બિન નફાકીય સંસ્થાઓ માટે ઓછા ખર્ચ તેમના હેતુઓ (OBJECTIVES) પૂર્ણ કરવામાં મદદ કરે છે નેટવર્ક પબ્લીશીંગ ઉપભોક્તાઓ તેમના જીવન ધોરણ સુધારી શકે છે સમાજ સાથે વધુ સારી રીતે જોડાઈ શકે છે અને ઓછા સમયે વધુ માહિતી મેળવી શકે છે.

નેટવર્ક પ્રકાશનમાં બીજા ઘણા ખ્યાલોનો સમાવેશ થાય છે જે નીચે મુજબ છે.

નેટવર્ક પ્રકાશનનો નકશો

10.10.1 પબ્લીશીંગ નેટવર્ક ટેકનોલોજી (Network Publishing Technology)

- XML (Extensible Markup Language) - XML મેટા લેંગ્વેજએ SGML પરથી ઉતરી આવેલ છે. જે શબ્દો, ચિત્રો અને ડીજીટલ વિષય વસ્તુના બંધારણ અને હેરફેર માટે વપરાય છે. XML અને તેનાં સરળ માનાંકો એક ડીજીટલ વિષય વસ્તુ બનાવવા માટે ઉપયોગ કરી શકાય છે. તેમજ ડેટાની આંતર ફેરબદલી અને એકત્રીકરણ માટે મદદરૂપ કરે છે. XML ના માનાંકો ઉત્પાદન અને સેવાઓ માટે મદદરૂપ થશે.

- ◆ XSL (Extensible style sheet Graphics) - XML ડેટા અને પ્રલેખનાં બંધારણ માટે સૂચનાઓ આપે છે.
- ◆ SVG (Scalable Vector Graphics) - XML ના આધારિત માનાંક છે કે જે મર્યાદિત ચિત્રો, ગ્રાફિકલ માહિતીની વધતી ક્ષમતાની ભાગીદારીની સમસ્યાને ઓળખાવે છે.
- ◆ SMIL (Synchronized Multimedia Integration Language) - XML આધારિત માનાંક છે કે જે ઓનલાઈન મલ્ટીમિડિયા પ્રસ્તુતીકરણની લેખકની ક્ષમતા દર્શાવે છે.
- ◆ PDF (portable document Formate) - ગ્રાફિકલ રૂપરેખાની ચોકસાઈપૂર્વક આપ-લે કરવાની છૂટ આપે છે. Acrobat distiller આ હેતુ માટે વપરાય છે.

10.10.2 નેટવર્ક પબ્લીશીંગ ટેકનોલોજી પ્રોવાઈડર્સ (Network Publishing Technology Providers)

નેટવર્ક પબ્લીશીંગ જેમ કે , નેટવર્ક દ્વારા પબ્લીશીંગ એ ઇલેક્ટ્રોનિક પબ્લીશીંગનું સ્વરૂપ છે. ઈન્ટરનેટ પર પબ્લીશીંગ સાહિત્ય વેબસાઈટ, FTP સાઈટ અથવા ફાઈલોની વહેંચણી મેઈલીંગ લીસ્ટ અથવા મેલ ગ્રુપ દ્વારા મેળવવામાં આવે છે. એક ભેદ રેખા જે લોકોના વપરાશકર્તાના સાહિત્ય ઉત્પાદન અને ઓનલાઈન વાર્તાલાપમાં ભાગ થવામાં રહેલી છે. ઇલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશન પરંપરાગત ભાગરૂપેનો સીધો સંબંધ વિવરણાત્મક અથવા ટિપ્પણી તરીકે પુરો પાડવામાં આવતો નથી. જ્યારે ડીશકશન (ચર્ચકીય) ગ્રુપ અને મેઈલીંગ લિસ્ટ એ પ્રત્યક્ષ પ્રત્યાંગ માહિતીની ફેરબદલીના વિનામૂલ્યે સગવડ આપે છે. વર્લ્ડ વાઈડ વેબ એ W3 તરીકે જાણીતું છે. અથવા ધ વેબ ઈન્ટરનેટ પરનું માર્ગદર્શક સાધન તરીકે વપરાય છે. જે કોઈપણ એડ્રેસ અથવા સ્થળની માહિતી વગર હજારોની સંખ્યામાં વેબસાઈટો પરથી માહિતી મેળવવામાં ઉપલોક્તાને મદદરૂપ નીવડે છે. વિશ્વમાં દરેક કંપની પાસે કેટલીક વેબસાઈટ અને વેબ બેટુ કન્ટેન વિશાળમાત્રામાં હોય છે. પ્રલેખ ફાઈલમાં આ સાઈટમાં સંગ્રહ થાય છે જે WEB પેજ અથવા હોમ પેજ તરીકે ઓળખાય છે. હાઈપર વેબ પેજ એ સંસ્થાઓ, સંગઠનો, ધંધાકીય એકમો અથવા વ્યક્તિગત દ્વારા બનાવવામાં આવે છે. ઈન્ટરનેટની મદદથી સ્થાનિક કમ્પ્યુટર સિસ્ટમમાં ઉપલોક્તા એકસેસ કરી શકે છે. નવા પ્રોગ્રામીંગની ભાષાઓને કારણે પબ્લીકેશન ક્ષેત્રમાં ફેરફારો અને વિકાસો થયા છે. XML એ સૌથી વધુ વપરાતી વેબ પ્રોગ્રામીંગ ભાષા છે પરંતુ XML એ ઉચ્ચતમ કક્ષા મેળવી છે. XML એ ગણના ક્ષમ છે કારણ કે તે પ્રકાશનો વિષયવસ્તુ અને ડેટા બનાવવા છૂટ આપે છે. SGML એ પણ XML પરની ભાષા છે. જે નેટવર્ક પબ્લીશીંગની ઈકો સીસ્ટમ તરીકે ઉપયોગ થાય છે. ડીઝીટલ કન્ટેનમાં કેટલાંક માનાંકો નીચે પ્રમાણે છે. જે મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. નેટવર્ક પબ્લીશીંગ એ પ્રક્રિયાનો અને ટેકનોલોજીનો ઉદ્ભવિત ખ્યાલ છે કે જે લોકોને ઈન્ટરનેટ પર ડિઝિટલ કન્ટેન્ટનો સંગ્રહ ગોઠવણી અને પ્રક્રિયામાં ઉપયોગી થશે. ભવિષ્યની દૃષ્ટિએ પ્રકાશકો કાર્યક્ષમ બનાવશે.

- ◆ એક વખત digital content નુ સર્જન અને ગમે ત્યારે, ગમે ત્યાં અને કોઈ પણ સાધન દ્વારા તેનું પ્રકાશન.
- ◆ એક કરતાં વધારે digital content નુ એકત્રીકરણ વધુ કાર્યક્ષમતા માટે.
- ◆ સરળ ઉપયોગ, અંત સુધીની તકનીકીનું નિવારણ.
- ◆ માહિતીને અદ્યતન, ચોક્કસ અને વિશ્વાસપાત્ર રાખવા માટે તે અંગેના ફેરફાર અને સુધારા.
- ◆ આ કાર્યક્ષમતા અને એકાગ્રતાને કારણે ઓછી કિંમત, વધુ ગ્રાહકનો વધુ સંતોષ અને આવકના એકમો વગેરે ધંધા માટે ફાયદા થાય છે. અંતિમ ઉપલોક્તા કાર્યક્ષમ થશે.
- ◆ માહિર પ્રક્રિયા, આકર્ષક વિષયવસ્તુ અને ઉચ્ચ - ગુણવત્તાયુક્ત ઈષ્ટ અને સાંભળવાનો અનુભવ.
- ◆ વિષયવસ્તુની કોઈપણ સમયે, ગમે ત્યારે અને કોઈ પણ સાધનની પ્રક્રિયા.
- ◆ જે ઈચ્છે તેની સરળતાથી ચૂકવણી અને જે નથી ઈચ્છતા તેને ટાળવું.

(a) Value Added Service Provider : મૂલ્યવર્ધિત સેવા આપનાર

આ પ્રકારની ટેકનોલોજી સેવાઓ, હાર્ડવેર, સોફ્ટવેર અને ગોઠવણી નેટવર્કના આ ભાગો જરૂરિયાત મુજબના નેટવર્ક પબ્લિસરના અંતિમ ઉપલોક્તા છે. આ વિભાગમાં (i) system management, service provider solution, implementation માં જરૂરી છે. (ii) Application service pro-

vider વેબસાઈટ સંચાલન, મોબાઈલ એપ્લિકેશન અને મોકલવી. (iii) ઈન્ડસ્ટ્રીયલ અને ફંક્શન સર્વિસ પ્રોવાઈડરમાં ડિજિટલ ડેટાનો સમાવેશ તથા મુદ્રણ સેવાઓનો સમાવેશ થાય છે.

નેટવર્ક પબ્લિક ઈકોસિસ્ટમમાં મહત્વની ભૂમિકા વેલ્યુ એડેડ સર્વિસ પ્રોવાઈડર અદા કરે છે જેમાં આઉટસોર્સિંગ અને મુખ્ય પ્રવૃત્તિ કંપનીના કાર્ય કરતા વધુ મહત્વ ધરાવે છે. એપ્લિકેશન સર્વિસ પ્રોવાઈડર એ ઔદ્યોગિક અને કાર્યઆધારિત સેવાઓનો ઉદ્ભવના ઘણી બધી એપ્લિકેશનના વિભાગ હમણા પુરી પાડતું અંતિમ નેટવર્ક પબ્લીશીંગ નિવારણ છે. આ પ્રકારની સેવા નવા પ્રકારની સેવાઓ વધારે સ્વીકાર્ય છે.

(b) Software Venders : સોફ્ટવેર વિક્રેતાઓ :

સોફ્ટવેર વિક્રેતાઓ જરૂરિયાત આધારિત ડિજિટલ કન્ટેન્ટ જેવા કે મુખ્ય ત્રણ વિભાગમાં વહેંચી શકાય. સર્જન, સંચાલન અને પ્રક્રિયા.

(1) Creation : સર્જન : ડિજિટલ કન્ટેન્ટને તમામ પ્રકારના માધ્યમના આ વિભાગનો સમાવેશ થાય છે.

- ◆ **Authoring Tools** : ઉચ્ચકક્ષા ગ્રાફિક્સ માટે, માઈક્રોસોફ્ટ વર્ડ એ વર્ડ પ્રોસેસિંગ માટે Avid's pro music એ ઓડિયો બનાવવા અને સંપાદન માટે, અને Prinnacle system Alladin pro એ વિડિયોની રચના, સંપાદન માટે.
- ◆ **Conversion Applications** : HP નું Utility software એ એક માધ્યમના ભાગમાંથી અન્ય માધ્યમના ભાગમાં રૂપાંતર કરવા માટે.
- ◆ **Struavring Tools** : Adobe's frame maker કે જે સંપૂર્ણ રૂપરેખા, ટેક્સ અને વિયવસ્તુની લિન્કનું જોડાણ કરે છે.
- ◆ **Aggregation Tools** : Adobe's Golive and Micromedia's Director કે જે જુદા જુદા માધ્યમમાંથી વિષયવસ્તુનું જોડાણ માટે પ્રાથમિક કાર્ય છે.
- ◆ **Scripting Utilities** : Allaire's confusion and IBM કે જે આકર્ષક અને મુદ્દાસર વિષયવસ્તુ બનાવાય છે.

(2) Content Management Software : વિષય વસ્તુ સંચાલન સોફ્ટવેર એ ડિજિટલ ડેટાના મુખ્ય ભાગ, જોડાણ અને તેનું નિરૂપણ ડેટાના કાર્ય સર્જન જોડાણ, વ્યક્તિગત અને વિવિધ માધ્યમ દ્વારા મોકલે છે જેમાં..

- ◆ **Dynamic content production tools** : એ સર્વર અને સિસ્ટમ દ્વારા ઉદ્ભવ જેવા કે micromedia's Generator or Truespectra's Image server માટે.
- ◆ **Content/asset management solutions** કે જે કન્ટેન્ટને સાતત્યતા અને tagging mechnism અસરકારક રીતે પૂરી પાડે છે જેમ કે Interwaver's Teamsite or Vignet's content management server આ વિભાગ કન્ટેન્ટને વૈશ્વિક રીતે પહોંચાડવામાં તેનું સંચાલન કરે છે કે જે Idiom and Global Sight દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવે છે.
- ◆ **Digital Rights Management Solutions** જેવા કે Intertrust's commerce DRM Platform or Cuard's Rights Management કે જે કન્ટેન્ટના રક્ષણ અને કોપીરાઈટને સક્ષમ બનાવે છે.
- ◆ **Ranslation software solutions** કે જે Infospace or Avant Go માટે છે કે જે કન્ટેન્ટને એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ મોકલવા માટે રૂપાંતરિત કરી શકે છે.
- ◆ **Personalization software solution** કે જે epiphany or Blue Martini માંથી વ્યક્તિગત અને સમૂહ માટે કન્ટેન્ટને customize and personalize કરવાની ક્ષમતા પૂરી પાડે છે.
- ◆ **Caching software solutions** એ akmai and inktomi જેવા પ્રોવાઈડર્સમાંથી ડિજિટલ કન્ટેન્ટ ઈન્ટરનેટ દ્વારા optimizing માટે છે.
- ◆ **delivery software from providers** જેવા કે altere Ego Networks,

BEA software and Real Networks કે જે ડિજિટલ કન્ટેન્ટ એક કરતાં વધુ માધ્યમો અને તમામ પ્રકારના માધ્યમ માટેનો યુક્તિઓને માટે applications server tools નો વિકાસ કરે છે.

(3) Access Software provider products એ ડિજિટલ કન્ટેન્ટના સાધનોનો સમાવેશ કરે છે કે સાધનો દ્વારા એક્સેસ કરી શકાય છે તેને નીચે મુજબના ગૌણ વિભાગમાં વહેંચી શકાય છે.

- ◆ viewer software જે browsers and players જેવા સાધનોમાં સમાવેશ કરે છે જેનાથી કન્ટેન્ટ જોવાય છે. આ ગૌણ વિભાગ પેટા વિભાગમાં Microsoft's Internet Explorer, Adobe's Acrobat and e-book Reader and Real Networks's media player નો સમાવેશ થાય છે.
- ◆ Authentication tools એ ડિજિટલ કન્ટેન્ટ યોગ્ય સાધનો દ્વારા સંરક્ષિત રીતે અંતિમ ધ્યેય પહોંચે છે અથવા અંતિમ ઉપભોક્તા સુધી પહોંચી છે કે નહીં તેનો સમાવેશ થાય છે. આ સોફ્ટવેર વિભાગે ઘણી સમસ્યાઓનું નિવારણ કર્યું છે. સક્ષિપ્તમાં સંપૂર્ણ વલણ એ એકત્રીકરણ અને વિશાળતા અને કમ્પેટ સોફ્ટવેર એપ્લિકેશન છે.

અગામી બે ત્રણ વર્ષમાં ઘણા વિભાગો આ ક્ષેત્રે ઝંપલાવશે. content management tools એ software provider વિભાગને ઉચ્ચ કિંમત પ્રાપ્ત કરશે.

(C) **Device Manufactures :** Device Manufactures એ હાર્ડવેર સહાય છે કે પ્રકાશકોને ડિજિટલ કન્ટેન્ટ બનાવવા અને એક્સેસ કરવા સક્ષમ બનાવે છે. આ યુક્તિ ઈન્ટરનેટ સાથે વાયરલેસ થી જોડાય છે જેમાં Device Makers ની મહત્વની નીચેની કડીઓનો સમાવેશ થાય છે.

- ◆ Workstation manufactures જેવા કે Dell and SUN કે જે Personal computer and workstations નું ઉત્પાદન કરે છે જે ડિજિટલ કન્ટેન્ટને બનાવવા માટે ઉપભોક્તાને મદદ કરે છે.
- ◆ Digital imaging and multifunctional device (MFD) makers જેવા કે sony જે ડિજિટલ કેમેરા અને HP and Canon બનાવે છે જે ફેક્સ, પ્રિન્ટર અને ડિજિટલ સ્કેનર્સનું ઉત્પાદન કરે છે.
- ◆ Entertainment device જેવા કે Sony, Liberate and saga જે ટેલિવિઝન, interactive TV set Top Box and gaming consoles બનાવે છે.
- ◆ Mobile devices makers જેવા કે નોકિયા વાયરલેસ ફોન માટે અને PDAs એ Palm માટે અને ઈ-બુક રીડર્સ ના ઉત્પાદન જેવા કે Nuvomedia and franklin
- ◆ Primer manufactures જેવા કે HP and Canon કે જે inkjet બનાવે છે અને laser printers બનાવે છે.

ઉપરોક્ત ડિવાઈસ એ નેટવર્ક પબ્લીશીંગ માટે મહત્વના છે કારણ કે પ્રકાશકોને કન્ટેન્ટ બનાવવા માટે ગેટવે પ્રોવાઈડ કરે છે જેથી અંતિમ ઉપભોક્તા કન્ટેન્ટ એક્સેસ કરે છે આ ક્ષેત્રે મોબાઈલ સાધનોનો ઉત્તરોત્તર વિકાસ અને વધારો થઈ રહ્યો છે જેમાં કન્ટેન્ટને Share અને કાર્યરત કરવા સક્ષમ બનાવે છે.

(d) **Infrastructure Providers :** ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રોવાઈડરમાં હાર્ડવેર, સોફ્ટવેર અને સેવાઓનો સમાવેશ થાય છે જે નેટવર્ક પબ્લીશીંગનો આધાર સંભળે છે.

- ◆ Middleware સોફ્ટવેર અને સેવાઓ આપે છે કે જે પ્રત્યાયન પદ્ધતિને વધુ કાર્યક્ષમ બનાવે છે કેટલાક key આ વિભાગમાંના કેટલાક Key segment માં enterprise application નો સમાવેશ થાય છે.
- ◆ Infrastructure service providers એ નેટવર્ક ટેકનોલોજી માટે જરૂરી છે underlying સેવાઓ ઓફર કરે છે.
- ◆ Infrastructure Providers એ હાર્ડવેરની રચના અને ઉત્પાદન કરે છે જે નેટવર્ક

પબ્લીશીંગ માટે જરૂરી છે તેમાંની કેટલીક Key product જેવી કે HP, Dell and Sun storage system from HP, EMC, Hitachi and નેટવર્કીંગના સાધનો જેવા કે Cisco and Nokia વગેરે છે. Infrastructure એ નેટવર્ક પબ્લીશીંગ માટે પ્લાટફોર્મ પુરુ પાડે છે ડિજિટલ કન્ટેન્ટને વધુ વિશાળ અને ગીટ બનાવે છે. જે મલ્ટીમિડીયાનો વધારો કરે છે. ઉપરોક્ત bandwidth ના વધારામાં અને લેટનોલ ના ઘટાડામાં મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. ડિજિટલ કન્ટેન્ટ માટે ઈન્ટરનેટનો ઉપયોગ તેમાં ઉત્તરોત્તર વધ્યો છે જેને લીધે peer to peer નવું Computing model ભવિષ્યમાં વિકસશે.

10.11 ઈ-પ્રકાશન અને નેટવર્ક પ્રકાશન અંગે ભવિષ્યનું વલણ (FUTURE TREND OF E-PUBLISHING AND NETWORK PUBLISHING)

ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશન એ હજુ સુધી એક સમાન સ્ટેજ પર આધારિત ઉદ્યોગ છે. જેમાં ઝડપી ફેરફારો થઈ રહ્યાં છે. આ ઉદ્યોગ એ ટેકનોલોજીની અદ્યતનતાને લીધે સતત નવા સ્વરૂપમાં આકાર લઈ રહી છે. ભવિષ્યમાં શું થશે? અથવા ઉદ્યોગ માટે કેટલાક ફેરફાર આગામી વર્ષોમાં થશે. એ કહેવું મુશ્કેલ છે. ઘણા બધાં ધંધાકીય ઈપ્રકાશકોએ આ ફેરફારો માટે કાર્યરત થયા છે. ઈ-બુકનાં સ્વીકાર અંગે સુધારા થયાં છે. ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશકો અને લેખકો, ગ્રાહક અને ઔદ્યોગિક શિક્ષણ કે જે તેમાં મિશનનો મુખ્ય ભાગ છે તે નક્કી કરે છે. કેટલાંક ગ્રાહકો અને ઉદ્યોગોએ ઈ-બુકનો સ્વીકાર કર્યો છે અને કેટલાક પ્રગતિ કરશે. એક વાત નક્કી છે. તેના ફાયદા અને ગેરફાયદાઓ નક્કી કર્યા પછી કાળજીપૂર્વક પસંદગી કરવી સ્પષ્ટ છે કે તેનું પ્રકાશન માંગ પ્રમાણે થવું જોઈએ. જે વધારે પણ ન હોય અને ઓછું પણ ન હોય. ઓનલાઈન પબ્લીકેશનમાં રહેલી તકો આકરણી થઈ શકતી નથી જેવા કે નિરસતા. જેથી પબ્લીકેશન પુરુ પાડવામાં આવે છે. પણ તેમાં રહેલી મૂલ્યાંકન પધ્ધતિ સિક્કાની બે બાજુ સમાન છે.

નેટવર્ક પ્રકાશન એ નવા ધંધાકીય એકમોમાં આગળ ધપાવશે. ઉદાહરણ તરીકે (1) Content dis-aggregation કે જે અંતિમ ઉપભોક્તાને પુસ્તકમાંથી પ્રકરણ અથવા આલ્બમમાંથી ગીત ખરીદવાની છૂટ આપશે. (2) Content Syndication જે વિષયવસ્તુ શોધ, એકત્રિત સેવાઓ નવા એકત્રીકરણ પુરુ પાડશે. (3) Super distribution કે જે અંતિમ ઉપભોક્તાને કોપીરાઈટ ડિજિટલ કન્ટેન્ટ મોબાઈલ સાધનો દ્વારા કોપીરાઈટ માલિકોને ચૂકવણી કરતી વખતે કાર્યક્ષમ બનાવે છે. (4) એક વધારે કાર્યક્ષમ બજાર કે જે ગ્રાહક માહિતી કે તે ગ્રાહકનાં પ્રમાણમાં સારા પ્રમાણિત ભાવ ચૂકવવા માટે, ભાગીદારી સંપદા જે ખરીદીના સંદર્ભમાં અને તેની ટેવો અથવા ચૂકવણી જેમાં તેની વ્યક્તિગત માહિતીને રક્ષણ આપે છે.

આ નવી વસ્તુઓ અને સેવાઓ પ્રકાશકો માટે કન્ટેન્ટને સરળ અને વધારે અસરકારક બનાવવાની પ્રક્રિયા બનશે. અંતિમ ઉપભોક્તા કોઈપણ પણ પ્રકારની કન્ટેન્ટ એક્સેસ કરવા માટે સક્ષમ થવાનો ફાયદો મેળવશે. કંપનીઓ પ્રાયોગિક જ્ઞાન અંગે જ્ઞાન મેળવશે કે જે નવા ધંધાકીય મોડેલમાં ઈન્ટરનેટનો ડિજિટલ કન્ટેન્ટ આધારિત અંગે જાણશે.

વસ્તુઓ, સેવાઓ અને ધંધાકીય મોડલ આપણા વિશ્વ ઉપર અસર કરશે. લોકો વચ્ચેની અંતિમ રેખામાં પ્રત્યાયન અને એકત્રીકરણનો ઘટાડો થશે. ગ્રાહક/ઉપભોક્તા યોગ્ય કન્ટેન્ટ વૈશ્વિક રીતે કોઈપણ સ્થળે અને યોગ્ય કિંમતે એક્સેસ કરશે. જે કન્ટેન્ટની human productivity માં વધારો કરશે તથા આપણી જાત માટે વધુ સમય સાથે પૂરા પાડશે.

વૈશ્વિક રીતે બજારની કાર્યક્ષમતા ધીમે ધીમે સુધરવી જોઈએ. Real time excess સાથે ઝડપી નિર્ણય, ખાસ કરીને ધંધાકીય ક્ષેત્રે કન્ટેન્ટને કાર્યક્ષમ બનાવશે વધારામાં ડિજિટલ કન્ટેન્ટનો વિકાસ અને ધંધાકીય સહકારના વધતા મહત્વ સાથે વિશ્વ જ્ઞાન આધારિત બનશે. ખરેખર નેટવર્ક પબ્લીશીંગ એ કેવી રીતે આપણને અસરકારક, કેવી રીતે નિર્ણય તથા અને કેવી રીતે સંચાલન કરવું તેનો સ્પષ્ટ પ્યાલ આપે છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો

(20) નેટવર્ક પબ્લિશીંગ શું છે ?

નોંધ : (1) નીચે આપેલ જગ્યામાં તે તમારા જવાબ લખો.

(2) આ એકમનાં અંતે આપેલ જવાબો સાથે તમારો જવાબો તપાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10.12 સારાંશ (SUMMARY)

ઈ-પબ્લિશીંગ એ પ્રકાશનનું એવું સ્વરૂપ છે કે જેમાં પરંપરાગત મુદ્રિત સ્વરૂપની જગ્યાએ પ્રલેખોનું ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં ઉત્પાદન અને સંગ્રહ કરવામાં આવે છે. ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રલેખોને CD Rom disk or online જેવા સંગ્રહ માધ્યમમાં સંગ્રહવામાં આવે છે તેમજ handheld સાધન દ્વારા ડાઉનલોડ તેમજ ઈ-મેઈલ દ્વારા ફેરબદલી કરી શકાય છે. ઘણા પ્રકાશકો આમાંના કેટલાક સ્વરૂપ અમલમાં મૂકતા હોય છે ઈ - પ્રકાશકો નવા કાર્યોનું ઉત્પાદન અને વહેંચણી કરે છે. જે સૌ પ્રથમ વખત તેમજ ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં હોય છે જેમ કે ઈલેક્ટ્રોનિકની પ્રાથમિક શરૂઆત. સાચા અર્થમાં નીચે પ્રકારના ઈ-પ્રલેખોનો તેમાં સમાવેશ થતો નથી.

- (1) છેલ્લે પ્રકાશિત થયેલ કાર્ય જે ઈલેક્ટ્રોનિક ટેક્સ પૂરી પાડે છે જેમ કે (Classical literature, non copyright material અથવા કાર્ય કે જે public domain અથવા તો ઓનલાઈન અથવા સીડી રોમ દ્વારા કાર્ય અથવા પ્રકાશિત થતો હોય.
- (2) પ્રલેખના ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિની તક પૂરી પાડવી કે જે સાચા અર્થમાં મુદ્રિત રીતે બનાવવામાં આવેલ હોય. (જેમ કે handheld e-reader દ્વારા પ્રાપ્ત આવૃત્તિ) આ કિસ્સામાં પુસ્તકને મુદ્રિત સેક્શન પ્રકાશન તરીકે ગણવી જોઈએ અને ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિને પ્રકાશનના ગૌણ સ્વરૂપ તરીકે ગણવી જોઈએ.

પ્રકાશકો પરંપરાગત રીતે વિવિધ પ્રકારની સેવાઓ દર્શાવે છે અને પુસ્તક જર્નલ્સ બનાવવા માટે

- (1) શૈક્ષણિક પુસ્તકના સંદર્ભમાં સમીક્ષા
- (2) સંપાદન અને ટાઈપસેટીંગ
- (3) રચના અને ટાઈપસેટીંગ
- (4) મુદ્રણ
- (5) વેચાણ અને સંચાલન
- (6) સંગ્રહ અને વહેંચણી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

આ એકમનો મુખ્ય હેતુ ઈ-પબ્લિશીંગ ટેકનોલોજીની અસરને પૃથક્કૃત કરવાનો છે તેમજ હાલમાં ઈ-પબ્લિશીંગ ટેકનોલોજી કે જે અસ્તિત્વમાં છે અને પરંપરાગત અભિગમોનો ભવિષ્યમાં શું ફેરફાર હોવા જોઈએ તે અંગેનો તેમા હાયપર ટેક્સની સમીક્ષા કાર્યરત અને અકાર્યરત અને ઐતિહાસિક પૃથક્કરણની અસરો કે જે અત્યારે પ્રકાશકો અને પુસ્તકવિકેતાઓ ઈ-પબ્લિશીંગ ધરાવે છે આ ખ્યાલ સમાવાના પ્રકાશન પ્રક્રિયા ગુણોની સરખામણી અને ઈ-પબ્લિશીંગની અસર વગેરે દર્શાવવામાં આવ્યું છે.

નેટવર્ક પબ્લિશિંગને હાલમાં બજારનાં મહત્વના ફાયદાઓ મેળવવાની તક આપે છે. નેટવર્ક પબ્લિશિંગની વિશિષ્ટ ઉત્પત્તિ અને ચોક્કસ સમય જે પ્રકાશકો અને providers માટે આજ્ઞાકારી બનશે.

નેટવર્ક પબ્લિશર્સ ઈન્ટરનેટના ઉપયોગ આધારિત ડિજિટલ કન્ટેન્ટને અસરકારક રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવી જોઈએ. યુનિવર્સિટીઓ માટે તે concern goods company માટે અને બૌદ્ધિક મિલકત બદલી શકાય. માહિતી પરથી ગ્રાહકના preferences અને વિશાળ યાંત્રિક ઉત્પાદકો માટે તેનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. યાંત્રિક કાર્યો અને સમસ્યાઓ વિશે જ્ઞાન આધારિત બનાવી શકાય છે વધારામાં પ્રકાશકોએથી જ્ઞાનના પ્રયોગ વડે ઉચ્ચથી નીચે સુધીના ફાયદાઓ અને સુધારાઓ માટે મહત્વપૂર્ણ આવડત નક્કી કરવી જોઈએ. ટૂંકમાં ડિજિટલ કન્ટેન્ટ એ આર્થિક ફાયદાઓ અને તેની સમસ્યાઓના નિવારણ સાથે નેટવર્ક પબ્લિશિંગ માટે વ્યાખ્યાયિત થયેલ હોય તે આવશ્યક છે.

નેટવર્ક પબ્લિશિંગ વસ્તુઓ અને સેવાઓ આપનાર એ સ્પષ્ટ કરવું જોઈએ કે તે નેટવર્ક પબ્લિશિંગ network publishing solution માં રહી કેવી રીતે કાર્ય કરશે અથવા ફાળો ભજવશે. પ્રાથમિક રીતે ત્રણ પસંદગી છે. વસ્તુઓ અને સેવાઓ યોગ્ય રીતે બનાવવી, વિભાગ પર અધિકાર, અંતિમ ઉપભોક્તાઓની સમસ્યાઓનું નિવારણ providers એ નેટવર્ક પબ્લિશિંગ સમસ્યાઓના અમલીકરણ અને વિકાસ સાથે કામ કરવું જોઈએ. યોગ્ય ગ્રાહકને પબ્લિશિંગ સમસ્યાઓનો અમલીકરણ અને વિકાસ સાથે કામ કરવું જોઈએ. યોગ્ય ગ્રાહકને network publishing solution ના આર્થિક ફાયદો મળી રહે તે રીતે વર્તશે. ખરેખર નેટવર્ક પબ્લિશિંગનો ખ્યાલ એ આવશ્યક સ્ત્રોતો અને ecosystem participants નું કાર્ય આધારિત જરૂરિયાત હશે પરંતુ તમામ પાર્ટીસ માટે આર્થિક ફાયદાઓ તેના રોકાણને આધારે નક્કી થશે.

10.13 'તમારી પ્રગતિ ચકાસો'ના જવાબ (ANSWERS TO SELF CHECK EXERCISE)

- (1) ઈ.સ. 1455 માં જ્યોન ગુટનબર્ગએ Movable પ્રીટિંગ પ્રેસની શોધ કહી હતી. ગુટનબર્ગના પ્રેસમાં સૌ પ્રથમ પુસ્તક Gutenberg પર line Bible પ્રકાશિત કરવામાં આવી.
- (2) ઈલેક્ટ્રોનિક પબ્લિશિંગ અથવા ઈ-પબ્લિશિંગ એ પ્રકાશનનું ડિજિટલાઈટ રૂપમાં અમુદ્રિત માધ્યમનું ઉત્પાદન છે. ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશક નવી ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ પ્રકાશકોને માહિતી ઝડપી અને સરળ રીતે પ્રાપ્ય થાય તેની છૂટ આપે છે. ઈ-પબ્લિશિંગએ ટેક્ટ પ્રલેખ ગ્રાફિક, મોસમ પિક્ચર, ઓડિયો, વિડિયો, ટેબલ આંકડાકીય સમીકરણ અથવા આ બધામાંથી કોઈપણ એકના જોડાણની મદદથી ડેટા પ્રોસેસિંગ સિસ્ટમ બનાવવા માટે મદદરૂપ થાય છે. પરંપરાગત પ્રકાશનની જેમ શ્રોતાઓ જે આવશ્યક માહિતી મેળવવામાં સક્ષમ બને છે. હાલમાં એ દૃશ્યમાન અને ઝડપી વિસ્તૃત વાતાવરણમાં આ બધી પ્રવૃત્તિ પૂરી પાડે છે. ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રસ્તુતી એ ઘણા સુધારાઓ અને માહિતી ઘણી વિસ્તૃત રીતે મેળવવા માટે નવી શક્યતાઓ ઊભી કરે છે છતાં પ્રકાશન ઉદ્યોગમાં જરૂરિયાત તેને સારી રીતે ઉપયોગ કરવાનું સારુ કૌશલ્ય તેમાં જોડાયેલું છે.
- (3) ઈ.સ. 1979 માં The Hitchhiker Guide to the Galaxy માં ડોગ એડમસ દ્વારા પ્રખ્યાત વિજ્ઞાન નવલકથા પ્રકાશિત થઈ કે જેમાં આગેવાન તરીકે The Hitchhiker Guide કે ઈલેક્ટ્રોનિક બુકની શોધ કરી. ઈ.સ. 1981 માં 'The Random House' એ દુનિયાનો સૌ પ્રથમ ધંધાકીય સ્ત્રોત 'ઈલેક્ટ્રોનિક બુક' તરીકે પ્રાપ્ય થયું.
- (4) ઈ-પબ્લિશિંગનો ખ્યાલ ઈ-પબ્લિશિંગના જુદા જુદા મોડેલ અને સ્વરૂપોને આવરે છે. ઈ-પબ્લિશિંગ મોડેલમાં commercial e-publishing subsidy e-publishing, no Fee distributors and self-publishing નો સમાવેશ થાય છે.

- (5) ટ્રેડ પબ્લીશીંગ એ કોમર્શીયલ પબ્લીશીંગ તરીકે પણ ઓળખાય છે. ધંધાકીય ઈ-પબ્લિશર તેમની ઈ-બુક્સ એ તેમની વેબસાઇટ તેમજ Amazon.com Barnes and Noble અને અન્ય ઈલેક્ટ્રોનિક બુક સ્ટોર મારફતે વેચે છે. કેટલાક hand held e- reader અને અન્ય hand had સ્વરૂપો (જેવા કે palm) નું ઉત્પાદન કરે છે. કેટલાક Barne કે અને Noble's Real world - world outlet, Rocket Format દ્વારા પ્રાપ્ય છે. કેટલાક પ્રકાશકો બંને ડાઉનલોડ તથા સીડી રોમ્સ ની સગવડ આપે છે અને કેટલાક Pirnt on demand service આપે છે ઘણા બધા ISBN, Copy right reqistion એ LC listing ની સગવડ આપે છે. ISBN ની મદદથી બુક સ્ટોરમાં commercial published e-book પ્રાપ્ય કરવી શક્ય છે.
- (6) Vanity E publishing કેટલીક વખત Subsidy publishing તરીકે પણ ઓળખાય છે. subsidy publisher જેમ કે તેમની નકલની જોડો, ઉત્પાદન અને વહેંચણી પુસ્તકો માટે એક ચોક્કસ દરેક હસ્ત મુદ્રિત લખાણ માટે ફી હોય છે. લેખકો નફાનો હિસ્સો મેળવે છે કે તે સાધારણ રીતે તુલનાત્મક કે ધંધાકીય ઈ - પબ્લિશર દ્વારા (લગભગ 40%) આપવામાં આવે છે. Subsidy પ્રકાશકો વધારે કિંમતોની સીમા હોય છે. જેવી કે પુસ્તકનાં સ્વરૂપ માટેની કિંમત જો તે લેખક આવું ન કરે તો ઉદાહરણો માટેની કિંમત, કવર ડિઝાઇનનું સંપાદન, ISBN અથવા પુસ્તક રજીસ્ટ્રેશન વગેરે માટેની કિંમત આ કિંમતોમાં ઝડપથી ઉમેરો થાય છે જેમ કે ધંધાકીય પ્રકાશિત ઈ-બુક્સ subsidy books સૌથી વધારે online બુક સ્ટોર્સ ઉપર પ્રાપ્ય છે તેઓ પાછા ડાઉનલોડ રોકેટ આવૃત્તિ બુક્સ પણ સંભવિત છે અને ભાગ્યે જ પ્રણાલીગત બુક સ્ટોર્સમાં મળે છે કારણ કે તેઓના ISBN છે. તેઓ ગમે તે બુક સ્ટોર્સમાંથી ઓર્ડર કરી શકે છે.
- (7) ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વ પ્રકાશન એ એક પ્રક્રિયા છે કે જે લેખક તેની પુસ્તક જાતે પ્રકાશન તેમજ માર્કેટીંગ કરવા જવાબદાર હોય છે ઘણા લેખકો તેમની Manuscript ઈલેક્ટ્રોનિકલી જાતે પ્રકાશિત કરવાનું પસંદ કરે છે. સ્વ પ્રકાશનમાં ISBN copyright registration માટે લેખક જવાબદાર હોય છે.
- (8) POD નું પુરુ નામ પ્રિન્ટ ઓન ડિમાન્ડ છે. વધારામાં POD માં સ્વ પ્રકાશિત વિચારણા છે કારણ કે એ અજોડ નવું મોડેલ કે જેમાં પોતાનું ઈન્ટરનેટ સાથે આવે છે જ્યારે પરંપરાગત પ્રકાશનની પ્રક્રિયા માટે ઉદ્યોગિક રીતે સુસંગત બનાવવા માટે 100 વર્ષ કરતા વધુ વર્ષ થયા છે. POD પરંપરાગત ઓફસેટ પબ્લીશીંગ ને આર્થિક રીતે અનુસરતા નથી કારણ કે તેને અર્પણ કરવામાં ઘણા ધીમા છે અત્યારનાં દિવસોમાં ગમે તે વ્યક્તિ એક પબ્લીશીંગ કંપની માટે ઈ-બુક્સ સ્થાપિત કરી શકે છે અને તેમજ તે બુક બુક સ્ટોર દ્વારા પ્રાપ્ય બને છે જેમ કે Amazon.com ઓછામાં ઓછી કિંમતે બનાવી શકે છે. તે કિંમતમાં લખાણ માટે સંપાદન ચકાસણી તથા માર્કેટીંગનો સમાવેશ થતો નથી પરંતુ ISBN ની કિંમતનો સમાવેશ કરતું નથી અને POD ટાઇટલ ગોઠવણ કરતું નથી.
- (9) POD પ્રકાશન લેખકોને નીચે મુજબ ફાયદાકારક નીવડે છે.
- (1) ઓછી કિંમતે : ઈ-પબ્લિશીંગ એનું સ્વરૂપ એ Manuscript ની ઈલેક્ટ્રોનિક ફાઇલ તરીકે સંગ્રહ કરવામાં મદદ કરે છે તે પછી ઓર્ડરના સંદર્ભમાં તેનું મુદ્રણ અને વહેંચણી કરવામાં આવે જ્યાં સુધી પુસ્તક માત્ર મુદ્રિત હોય છે ત્યારે ઓર્ડર કરવામાં આવે છે. POD પ્રકાશન એ વધુ સંખ્યામાં નકલ માટે કિંમતમાં વધારાને પાળે છે વધુ સંખ્યામાં નકલનું ઉત્પાદન એ cost effective રહેશે. વધારામાં ઈ-બુક્સ ગ્રાહક તે પુસ્તકની કાર્ડકોપી professional coves and well desianed સાથે મેળવી શકે છે.

- (2) સરળ ઉત્પાદન : ઘણા લેખકો એ જાણ્યું છે કે તેઓ ગ્રાહકને electronic download or POD આવૃત્તિનો વિકલ્પ આપે છે તેઓ સૂચવે છે કે મોટાભાગનાં ગ્રાહકો મુદ્રિત પુસ્તકને સ્થાને electronic file ને વધુ પસંદગી આપે છે. માંગ આધારિત પ્રકાશિત (POD) એ એક સારો વિકલ્પ છે જેઓ જાતે પ્રકાશન કરવા ઈચ્છતા હોય પરંતુ મુદ્રિત પુસ્તકનું ઉત્પાદન સાથે cost ની સહાય મળે છે.
- (3) અપ્રાપ્ય પુસ્તકનું પુનરુત્થાન : ઘણા લેખકો જણાવે છે કે POD એ Out of print book નું પુનરુત્થાનનો સાચો રસ્તો છે. <http://quothors.quilid.org> એ તેના સભ્યોને out of print files POD સ્વરૂપમાં પ્રોગ્રામ ઓફર કરે છે આ શિક્ષકો અને લેખકો સામાન્ય રીતે વેચાણને રેકોર્ડ અને existing readorishing નો રસ્તો પૂરો પાડે છે.
- (10) ઈલેક્ટ્રોનિક માહિતીએ ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રલેખો અથવા માધ્યમમાં સંગ્રહ થાય છે જેમ કે મુદ્રિત માધ્યમનો એટલે કે પુસ્તકો સામાયિકો માટે તથા વિશિષ્ટ પ્રકારના માધ્યમો જેવા કે ઈલેક્ટ્રોનિક મિડિયા જે કે પબ્લીશીંગનો ઉપયોગ થાય છે. આ હેતુ માટે મુખ્યત્વે સંગ્રહ માધ્યમોનો ઉપયોગ થાય છે.
- (11) ઈલેક્ટ્રોનિક બુકએ ઈ-બુક્સ તરીકે જાણીતી છે ઈ-બુકએ પુસ્તકોની ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિ છે. જે વાંચકોને ડિજિટલ સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ય થાય છે દરેક પ્રકારનાં કમ્પ્યુટરમાં તેમજ Hand સાધન દ્વારા ઈ-બુક વાંચી શકાય છે. ઈલેક્ટ્રોનિક ટેક્સ્ટ (Fluppy disk, CD Rom) માં સંગ્રહ થાય છે તથા ઈન્ટરનેટ પરથી ડાઉનલોડ પણ કરી શકાય છે તેમાં palm sized ડિજિટલ રીડરનો પણ ઉપયોગ થાય છે. ગ્રાહકો માટે અત્યારે વિશાળ પ્રમાણમાં સાધનો વિકસાવવામાં આવ્યા છે. ઈ-બુક્સ તેના પ્રિન્ટ અથવા ઈલેક્ટ્રોનિક માધ્યમના એકમ તરીકે પણ ઓળખાય છે. તેમાં ઓડિયો, વિડિયો અને પ્રત્યક્ષ હાયપરલીંકનો પણ સમાવેશ થાય છે.
- (12) ઈ-બુક્સ એ જુદા જુદા સ્વરૂપમાં આવે છે ઉદાહરણ તરીકે કેટલીક ઈ-બુક્સ માત્ર handed સાધન દ્વારા જ વાંચી શકાય છે જેમ કે Rocket reader <http://www.rocketbook.com>>Mega book sture Barne sand Nuble.com વગેરે ઈ-બુકનું વેચાણ વિભાગમાં આવે છે. આ સોફ્ટવેર ઉપયોગકર્તાના કમ્પ્યુટર પરથી પ્રત્યક્ષ ડાઉનલોડ કરી શકાય છે. ઉપયોગકર્તાને સ્ક્રીન પર ઈ-બુક્સનું વાંચન અથવા પ્રિન્ટ માટે વિકલ્પ મળે છે.
- DOC Files
  - HTML Files
  - Oeb (the open ebook standard Format)
  - PDF Files
  - RTF Files
  - TXT Files
  - WPD Files
- (13) ઈ- જર્નલ્સ અને ઈલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સનું ટૂંકુ નામ છે જે સમયાંતરે ઈલેક્ટ્રોનિક મિડિયામાં પ્રકાશિત અને વહેંચણી થાય છે. ઈ-જર્નલ્સ એ ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં પ્રાપ્ય હોય છે અને કમ્પ્યુટર અને પ્રત્યાયન ટેકનોલોજી દ્વારા પ્રક્રિયા થાય છે. કેટલીકવાર ઈ-જર્નલ્સ એ વર્ચ્યુઅલ જર્નલ્સ પેપર લેસ જેલ્સ ઓનલાઈન જર્નલ્સ સ્કોરલી નેટવર્ક જર્નલ્સ અને સીડી રોમ જર્નલ્સ તરીકે પણ ઓળખાય છે.

ઈ-જનરલના ત્રણ પ્રકારો છે.

(1) online Journals કે જે મુદ્રિત જર્નલ્સની ઓનલાઈન આવૃત્તિ છે (2) CD Rom Journals કે જેમાં ફૂલ ટેક્સ જર્નલ્સ પ્રકાશિત થાય છે અને સમયાંતરે CD - Rom દ્વારા વહેંચણી થાય છે. (3) Network Journals કે જે ઈન્ટરનેટ દ્વારા પ્રકાશિત અને વહેંચણી થાય છે.

(14) Network ઈ-જનરલ નીચે મુજબની વહેંચણી થાય છે.

(I) Content page and abstaract

(II) Full text delivery

(III) Client/sever technology

(15) તમામ પ્રકાર નેટવર્ક ઈ-જર્નલ્સ પ્રખ્યાત રીતે અને સરળતાથી મેડઅેમ થઈ શકે એવા છે હાલનો સમયમાં ઈ-જર્નલ્સને નેટવર્ક માધ્યમ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે ઈ-જર્નલ્સની પ્રક્રિયા ત્રણ પદ્ધતિમાં થાય છે.

(I) User id and password : પ્રકાશક તેના જર્નલને પોતાની વેબસાઈટ પર રાખે છે. ગ્રંથાલય તથા વ્યક્તિ ઈ-જર્નલ્સનું પ્રકાશકોના host તેમના ઈ-જર્નલ્સ તેમની વેબસાઈટ પર મૂકે છે. જ્યારે ગ્રંથાલય અથવા વ્યક્તિને તે અંગેને છૂટ આપવામાં આવે તે પછી એક્સેસ કરી શકે છે. પ્રકાશકો તેના હક માટે નીચેની પદ્ધતિઓ અનુસરે છે.

(II) IP Address enabled (Intranet) : આ પદ્ધતિ જે ગ્રંથાલયો પાસે LAN આધારિત Intranet છે. તેઓ ઉપયોગ કરી શકે છે. લવાજમ ભરનાર જ્યારે પ્રકાશકની વેબસાઈટ પર 1093 થશે ત્યારે Intranet server તેના IP એડ્રેસને ઓળખાશે અને માન્ય રાખશે.

(III) Combined : પ્રકાશક દ્વારા aftersaid access પદ્ધતિની ઓફર કરવામાં આવે છે.

(b) On site Access : પ્રકાશકો ઈ - જર્નલ્સની સીડી રોમ, તેમની વેબસાઈટ આપવા FTP ની મદદથી પૂરા પાડે છે. આ પદ્ધતિ યોગ્ય પદ્ધતિ છે કેમ કે જર્નલ્સના નિભાવે અંગે રક્ષણ આપે છે ઈન્ટરનેટ તેમજ લેનના ઉપયોગથી ગ્રંથાલયના જર્નલ્સના હોસ્ટ એક્સેસ કરવાની છૂટ આપે છે.

(c) Access throgh Database : માહિતીનો ડિજિટલ સ્વરૂપમાં ઉપયોગ અને પ્રક્રિયાએ અત્યારે નવો ખ્યાલ છે કેટલાક પ્રકાશકો વર્ષો માટે તેમની વિષયવારનું ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં ઉત્પાદન કરે છે ઉપભોક્તા database દ્વારા જર્નલ્સના લેખોને શોધી શકે છે.

16. ઈ-ઝોન એ ઈ-મેઈલ મેગેઝીન, ઓનલાઈન પબ્લિકેશન અથવા ઈલેક્ટ્રોનિક સમાચારપત્રક/ સામયિક કે જે સરળ રીતે સમાચારપત્રક છે કે જે પાઈલ સર્વર પર સ્ટોર થયેલ હોય છે. ઈ-મેઈલ અને ઓનલાઈન વિસ્તૃત કે વપરાયેલ છે. હાલમાં ઈ-ઝોન એ હજારોની સંખ્યામાં જુદા જુદા વિષયો માટે ઈન્ટરનેટ પર કોઈપણ પ્રકારના ચાર્જ વગર પ્રાપ્ય છે. તેમાંના કેટલાક www.in-idiatoday.com, www.musicindia.com, www.bestindiasites.com, www.news.sify.com etc.

- (17) ETD (ઇલેક્ટ્રોનિક થીસીસ અને ડિઝરટેશન) : ઇલેક્ટ્રોનિક થીસીસ અને ડિઝરટેશન એ એક વિવરણાત્મક પ્રલેખ છે કે જે અનુ પરંપરાગત અભ્યાસક્રમ અથવા સંશોધન ઉપાધિ માટે વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ સંશોધન કાર્યો છે તે મશીન સ્વરૂપમાં વૈશ્વિક પુનઃપ્રાપ્તિ થઈ શકે તે રીતે રજૂ કરવામાં આવે છે. ETD એ કોઈ એકના વિચારો રજૂ કરવામાં આવે છે. ETD એ કોઈ એકના વિચારો રજૂ કરવામાં આવે છે. ETD એ કોઈ એકના ETD વિચારો રજૂ કરવાનું અધ્યતન ટેકનોલોજીકલ માધ્યમ છે. ETD કોઈપણ word processor અથવા document preparation system મલ્ટીમિડિયા ઓબ્જેક્ટનો ઉપયોગ કરે છે. ETD ઓછું ખર્ચાળ જગ્યા ધૂળની સમસ્યા વગેરે ફાયદાઓ ધરાવે છે. www. ની મદદથી કોઈપણ ઉપવાહિતા કોઈપણ સ્થળે તેનો ઉપયોગ કરી શકે છે. ETD માટેની ઘણી વેબસાઈટના નામ આ મુજબ છે. <http://www.theses.org>
<http://www.vidhyanidhi.org.in>
<http://ohiolink.edu/etd>
<http://etd.iisc.ernet.in>
<http://www.unesco.org/webworld.etd/contribution.html>
<http://scholar lib vt edulthesis>
<http://www.moe.edu.sg>
- (18) ઇલેક્ટ્રોનિક ઈન્કએ વિકસીત ટેકનોલોજી છે કે જેણે મુખ્યત્વે મીડિયા અને પ્રકાશન ઉદ્યોગને અસર કરી છે ઇલેક્ટ્રોનિક ઈન્ક ન્યુઝ પેપર અથવા પુસ્તક બનાવી શકે છે જે તેની જાતે અપડેટ થાય છે. આ ટેકનોલોજી માટે billiboard , કવિડ, દિવાલો અને ઘરનો પણ ઉપયોગ કરી શકાય છે વધારામાં કોઈપણ સમયે વિષયવસ્તુની ફેરબદલી કરી શકાય છે જેમ કે તમારી પાસે Billiboard છે કે જે જુદી જુદી જાહેરાતનું પુનરાવર્તન કરે છે અને મેઈલમાં એક કુપન મેળવે છે. જેમાં તદ્દન અપડેટ સાથેની ઓફર છે મીડિયા કંપનીઓ માટે આ શક્યતાઓ નિરંતર છે.
- (19) (I) **Subscribe one get Two** : ઇલેક્ટ્રોનિક લવાજમ જર્નલ્સ માટે મોટાભાગના કિસ્સાઓમાં મુદ્રિત જર્નલ્સના પણ સમાવેશ થયેલ હોય છે. દા.ત. પ્રિન્ટ લવાજમ સાથે ઇલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિ ફ્રી મળે છે જે તે ભાવિ/કિંમત નક્કી કરેલી હોય છે તે પ્રિન્ટ લવાજમ પર હોય છે.
- (II) **Compus Linsing** : ઇલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશક ચોક્કસ કિંમત પર બહોળુ અને સમન્વિત એક્સેસ પુરુ પાડે છે.
દા.ત. Elsevier sciences
- (III) **Bundled Subscriptions** : અમુક ઇલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશક તેમના ઇલેક્ટ્રોનિક જર્નલ્સ અને બીજા પ્રકાશન માટે સમગ્ર રેન્જ એક્સેસ માટેની પુરી પાડે છે. દા.ત. IEEE/IEF Electronic library (IEL) and ACM Digital library તેમની સમગ્ર સાઈટ લવાજમ ભરવા માટે પૂરી પાડે છે. જે ચોક્કસ કોઈ જર્નલ્સ માટે અને સંપૂર્ણ સેટના લવાજમ બંને પર આધારિત હોય છે તેવી જ રીતના Academic press તેમનાં બધા જ જર્નલ્સ તેમની સાઈટ ઉપર દર્શાવે છે.

- (IV) **Pay - per Look** : પ્રકાશકો અને સંયોજકો એ એક પ્રયોગની શરૂઆત કરી હતી કે તેમના નમૂના દ્વારા કે જ્યાં જે તે ઉપયોગકર્તા જે તે ડેટાબેઝ ઓનલાઈન મેળવી શકે છે. તે પણ ઉપયોગી ફી સાથે રસ મુજબનાં લેખોની ઓળખ અને તેનો ફૂલ ટેક્સ પર ભુક આધારિત લેખનું સંપૂર્ણ લખાણ મેળવી શકે છે.
- (V) **Electronic only** : કેટલાક પ્રકાશકો અને સંયોજકોએ એવી ઓફરની શરૂઆત કરી છે કે તેઓ માત્ર જર્નલ્સનું ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિ જ પૂરી પાડશે તે પણ ડિસ્કાઉન્ડ આપે.
- (VI) **Consrtium Licensing** : એ ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશકોના ઉત્પાદનને વ્યાજબી ભાવે અને હકો સાથે સેવાઓ પૂરી પાડે છે ઘણા પ્રકાશકો consrtia તરીકે ગ્રંથાલયોને લવાજમની ઓફર કરે છે. consrtia ગ્રંથાલયો દ્વારા વિશાળ પ્રમાણમાં ઉપયોગ થાય છે ઉદાહરણ તરીકે INDEST (India National Digital Library in sicenece and Techonology) એ ભારતમાં આ સેવા પૂરી પાડે છે. ITTS, ITEMS, NOT and REcs ને આધારે છે.
- (vii) **National Licensing** : એ ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશકો આવે તેમાં મુખ્ય સંગ્રહનો કરાર કરી શકે છે. સિંગાપુર, તાઈવાન, યુકે એ કેટલાક ફુલ ટેક્સ સંશોધનો અને રાષ્ટ્રીય લાયસન્સનું આયોજન કરે છે.
- (20) નેટવર્ક પબ્લિશીંગ એ પ્રકાશકો માટે ઉદ્ભવતો ખ્યાલ છે જે પડકાર તરીકે ઓળખાવે છે નવી માહિતી આર્થિકતા અને ઈન્ટરનેટ આધારિત પદ્ધતિઓના સુધારના ફાયદા માટે પ્રકાશકોને મદદરૂપ થશે ઈન્ટરનેટ એ ઈલેક્ટ્રોનિક મીડિયાનો ઉપયોગ માહિતીનો સંગ્રહ ફેરબદલી અને માહિતીની વહેંચણીનો વિશાળ પ્રમાણ થાય છે. વિચારો અથવા માહિતીની ફેરબદલી માટે વ્યક્તિઓ અને સંસ્થાઓ કોઈપણ સ્થળે .... કમ્પ્યુટરમાં સંગ્રહીત ડેટાબેઝ કોઈપણ સ્થળેથી, ગ્રંથાલયના સૂચિનું બ્લાઉટીંગ કરીને કોઈપણ સ્થળે પસંદગીયુક્ત વાંચન સાહિત્ય પુરુ પાડવાની સગવડ આપે છે.

10.14 ચાવીરૂપ શબ્દો (KEY WORDS)

- ઈ- ઈલેક્ટ્રોનિકમાં કંઈપણ અથવા વધુ ચોક્કસ ડિજિટલ સ્વરૂપમાં
- ઈ આર્ટિકલ : એક ઈ આર્ટિકલ જેને ઈલેક્ટ્રોનિક વિતરણ કરવામાં આવે છે કે જે પુસ્તકની લંબાઈ કરતાં સામગ્રીમાં ટુંકો હોય છે.
- ઈ-બુક્સ : વ્યાપક અર્થમાં, કોઈપણ પુસ્તકો કે જે ડિજિટલ સ્વરૂપમાં પ્રકાશીત હોય.
- ઈ-વિતરણ : ઈલેક્ટ્રોનિક વિતરણ એ માહિતી, કલા અથવા સોફ્ટવેર દ્વારા વર્લ્ડ વાઈડ વેબ અથવા FTP સાઈટસ અથવા કેટલાક ક્રિસાઓમાં મેઈલીંગ લિસ્ટમાં વિતરણનો ઉલ્લેખ કરે છે.
- ઈ-એડિશન : પ્રાથમિક ગ્રંથોની મુદ્રિત જટીલ આકૃતિઓને બદલે ડિજિટલ ટેકનોલોજીની ખાસ શક્તિશાળી એપ્લીકેશન.
- ઈ-શિક્ષણ : શીખવવા અને શીખવા માટે ડિજિટલ સ્ત્રોતોનો ઉપયોગ

- ઈ-લિંક્સ : હાયપર લિંક્સ મોટા પ્રમાણમાં અનુકુળ અને ખૂબ જ શક્તિશાળી આડા અવળા સંદર્ભો આપી સાહિત્યની કિંમત વધારે છે. સંબંધિત માહિતી સાથે સંશોધન પરિણામો લિંક આ ઉપયોગ કરવામાં એક મહત્વપૂર્ણ ઈ-વિજ્ઞાન કાર્યસૂચિ છે. નીચે જુઓ.
- ઈ-મોનોગ્રાફ : કેટલાક પ્રેસ પ્રિન્ટેડ મોનોગ્રાફને ડિજિટલ સ્વરૂપમાં ખરીદી અથવા લવાજમ માટે ઉપલબ્ધ બનાવે છે. ખાસ સંશોધન પ્રકાશન માટે આ સસ્તો વિકલ્પ છે.
- ઈ-પબ્લિકેશન (પ્રકાશન) : શબ્દ 'ઈ પૂર્વ પ્રિન્ટ અને પોસ્ટ પ્રિન્ટ ડિજિટલની સમકક્ષ ડિજિટલ વર્ઝન માટે વપરાય છે.'
- ઈ-પ્રકાશન (પબ્લિકેશન) : ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશન એ વ્યક્તિગત બિઝનેસ અથવા સંસ્થા છે જે ઈલેક્ટ્રોનિક પ્રકાશિત કરવામાં આવી રહેલ માહિતી, કલા, અથવા સોફ્ટવેર અથવા ઈલેક્ટ્રોનિક ફોર્મ વિતરણ માટે જવાબદાર સંસ્થા છે.
- ઈ-પબ્લીશીંગ : ઈલેક્ટ્રોનિક પબ્લીશીંગ કોઈપણ ઈલેક્ટ્રોનિક સ્વરૂપમાં માહિતી, કલા અથવા સોફ્ટવેર વિતરણનો ઉલ્લેખ કરે છે. જેમ કે કેટલાક ભૌતિક માધ્યમો સીડી રોમ, ફ્લોપી ડિસ્ક અથવા મેગનેટીક ટેપ અથવા કોમ્પ્યુટર નેટવર્ક પર, સામાન્ય રીતે સાર્વજનિકરૂપે સુલભ ડાયલઅપ બુલેટિનબોર્ડ સેવા અથવા ઓનલાઈન સેવા છે.
- ઈ-સાયન્સ (વિજ્ઞાન) : વિસ્તૃતરીતે વૈજ્ઞાનિક સંશોધન માટે કોઈપણ ડિજિટલ સ્ત્રોતનો ઉપયોગ. જોકે આ શબ્દ વર્તમાનમાં વધુ ચોક્કસ એજન્ડા સાથે સંકળાયેલ છે. યુનિફાઈડ આભાસી સિસ્ટમોમાં વિતરીત થયેલ વિવિધ ડિજિટલ સ્ત્રોતોનો પુનરુદ્ધાર (<http://www.vcuk.ac.uk/escience>)
- ઈ-થીસીસ : ડોક્ટરલ થીસીસ (મહાનિબંધ) ની ઈલેક્ટ્રોનિક આવૃત્તિઓ છે. સંસ્થાકીય અથવા અન્ય ઓપન કોઈ (ખાસ કરીને જાહેર ભંડોળથી ચાલતાં) માટે ઉપલબ્ધ બનાવવાની તરફેણમાં દલીલો સ્પષ્ટ કરે છે. આ પરંપરાગત પુસ્તકો તરીકે વ્યવસાયિકો થીસીસ પ્રકાશિત કરે છે. તે શક્યતાઓ ઘટાડે છે જો કે આ એક જોખમ છે.
- વેબ-બુક (પુસ્તક) : વેબબુક એ માહિતીનો અલગ જથ્થો, કલા અથવા સોફ્ટવેરને સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપે પ્રકાશિત કરવા કોઈપણ વેબસાઈટ વિકસાવી શકે છે જેમાં મુદ્રિત સ્વરૂપે પુસ્તકનાં ન્યુનતમ માપ દંડ જોખમ છે.

10.15 સંદર્ભો અને વિશેષ વાંચન (REFERENCE AND FURTHER READING)

- Anil Kumar, N. (2001). Electronic journals: major issues. *Information Today & Tomorrow*, 20(3), 23.
- Arora, J. (2000). *Electronic publishing: an overview*. In: *National Seminar on Knowledge Networking in Engineering & Technology Education and Research*. New Delhi: IIT Delhi.
- Aruna, A. (1995). *Role of desk top publishing (DTP) in information centre*. In: *Current research in library and information centre*. Chapter M, pp 164-76.

- Bhattacharya, P. and Siddiqui, AM. (2004). Developments in e-publishing: an overview. *IASLJC Bulletin*, 49(4), 236-248.
- Brynjolfsson, Erik and Kahin, Brian (Ed.). (2002). *Understanding the digital economy: data, tools and research*. Massachusetts: MIT Press.
- Chandrashekar, S. (1996). *Electronic publishing with SGML*. In: *Digital libraries: dynamic storehouse of digitized information*, edited by N. M. Malwad [et. al.]. New Delhi: New Age International Publishers, pp 5-14.
- Cox, J.E. (1997). Publishers, publishing and the Internet: how journal publishing will survive and prosper in the electronic age. *Electronic Library*, 15(2), 125-131.
- Dru, M. (1999). Seven years of tracking electronic publishing: the ARL directory of electronic journals, newsletters and academic discussion lists. *Library Hi-Tech*, 17(1), 17-25.
- Kasdorf, Wiliam E. (Ed.). (2003). *The Columbia guide to digital publishing*. New York: Columbia University Press.
- Kircz, IG (1998). As quoted by Wilkinson, Sophie L. *Electronic publishing takes journals into a new realm*. *Chemical and Engineering News*, May 18, 1998, pp 1118.
- Kumber, TS and Karisiddappa, CR. (2004). *Electronic journals*. In: *Information technology application in libraries: a textbook for beginners*. Edited by M, Mahapatra and DB Ramesh. Bhubaneswar: Reprint. pp 293-97.
- Lakshmana Moorthy, A. and Karisiddappa, CR. (2000). *Electronic publications: issues and concerns*. DRTC Annual Seminar on Electronic Sources of Information, 1-3 March, 2000, paper AB. Bangalore: DRTC.
- Lynn, S.C. (2001). A web-based electronic book (e-Book) library: the net library model. *Library Hi-Tech*, 19(4), 340-349.
- Machovea, G.C. (1997). Electronic journal market overview. *Serial Review*, 23(2), 31-44.
- Mahapatra, M. and Ramesh D.B. (2004). *Electronic publishing and media*. In: *Information technology application in libraries: a textbook for beginners*, edited by M. Mahapatra and D.B. Ramesh. Bhubaneswar: Reprint. pp 496-509.
- Mahapatra, M. and Ramesh DB. (Ed). (2004). *Information technology application in libraries: a textbook for beginners*. Bhubaneswar: Reprint.
- Marilyn and Ross, Tom (2003). *Self-publish your own book and keep all the profits*. <<http://www.about-books.com/self%20pub%20books.htm>> (accessed on February 02, 2005).
- Martinez, Micheal L. (2005). *The e-publishing channels*. <<http://www.micheal-martinez.com>> (accessed on February 09, 2005).
- Panigrahi, Pijushkanti (2004). *Markup languages in web authoring*. In: *Information technology application in libraries: a textbook for beginners*, edited by M. Mahapatra and D.B. Ramesh. Bhubaneswar: Reprint. pp 496-509.
- Parekh, Harsha (1999), *Internet in the scholarly communication process*. Mumbai: Knowledgeware.
- Powell, T.A. (2000). *The complete reference HTML*. 2nd edition. New Delhi: Tata McGraw Hill.

- Prasad, A.R.D. (1998). *Interfacing the web: an overview of alternatives*. In: *Practical orientation to Internet*, edited by Devika, P. Madalli (Course material of the 31st DRTC Workshop). Bangalore: DRTC. Paper BE, pp 1-7.
- Raina, R. (2000). *Electronic publishing: an overview*. In: *National Seminar on Knowledge Networking in Engineering & Technology Education and Research*. New Delhi: HI Delhi.
- Rosenthal, Morris. (2005). *Print on demand publisher*, <<http://www.fonerbooks.com/cornered.htm>> (accessed on February 09, 2005)
- Tenopir, C and King, DW. (2002). Trends in scientific scholarly journal publishing in the United States. *Journal of Scholarly Publishing*, 28(3), 135-170.
- Wyatt, Deborah (2003). E-publishing today. *Australian Journal of Emerging Technologies and Society*, 1(1), 1-14.